

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการ หน่วยวิทยบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดสามพราน จังหวัดนครปฐม และได้นำแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษา โดยมีลำดับเนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
- ๒.๓ ความหมายด้านหลักสูตร
- ๒.๔ ความหมายด้านการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๕ ความหมายด้านการจัดกิจกรรม
- ๒.๖ ความหมายด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้
- ๒.๗ ความหมายการนิเทศภายใน
- ๒.๘ ความหมายด้านการวัดและประเมินผล
- ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ก. ความหมายเกี่ยวกับความพึงพอใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเป็นเรื่องของความรู้สึกที่มีความรู้สึกของบุคคลที่มีต่องานที่ปฏิบัติอยู่และความพึงพอใจจะส่งผลต่อขวัญในการปฏิบัติงานอย่างไรก็ดีความพึงพอใจของแต่ละบุคคลไม่มีวันสิ้นสุด เปลี่ยนวิแปลงได้เสมอตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อมบุคคลจึงมีโอกาสที่จะไม่พึงพอใจในสิ่งที่เคยพึงพอใจมาแล้ว^๕

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายความพึงพอใจว่า เป็นความรู้ที่มีความสุขหรือความพอใจเมื่อได้รับความสำเร็จหรือได้รับสิ่งที่ต้องการ^๕

ฮอร์นบาย (Hornby) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกที่ดีเมื่อประสบความความสำเร็จ หรือได้รับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นเป็นความรู้สึกที่พอใจ^๖

^๕พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ความพึงพอใจ, (สำนักพิมพ์ นานมีบุ๊คส์พ.ศ. ๒๕๕๖), หน้า ๗๙๓.

^๖ราชบัณฑิตยสถาน, “ความพึงพอใจ”, (ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์, ๒๕๕๖), หน้า ๗๗๕.

มอร์ส (Morse) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า ความหมายของความพึงพอใจ หมายถึงการลดความเครียดของพนักงานให้น้อยลงทั้งนี้เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีความต้องการถ้าความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองทั้งหมดหรือบางส่วนความเครียดจะน้อยลงความพอใจจะเกิดขึ้นและในทางกลับการถ้าความต้องการไม่ได้รับการตอบสนองความเครียดและความไม่พอใจจะเกิดขึ้น^๖

สทรอส์และเซลส์ Strauss and Sayles ได้สรุปไว้ว่าความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึกพอใจในงานที่ทำและเต็มใจที่จะปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามหน่วยงานหรือองค์กร^๗

แอปเปิลไวท์ (Applewhite) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึงความสุขความสบายที่ได้รับจากการทำงานความสุขที่ได้รับจากการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานและทัศนคติที่ดีต่องาน^๘

อุทัยพรรณสุดใจ ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยอาจจะเป็นไปในเชิงประเมินค่าว่าความรู้สึกหรือทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นเป็นไปในทางบวกหรือทางลบ^๙

สุพล วังสินธุ์ ได้ให้ความหมายความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกความคิดเห็นในลักษณะเชิงบวกของบุคคลเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการหรือได้รับสิ่งตอบแทนที่คาดหวังไว้^{๑๐}

สุภาลักษณ์ชัยอนันต์ ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกส่วนตัวที่รู้สึกเป็นสุขหรือยินดีที่ได้รับการตอบสนองความต้องการในสิ่งที่ขาดหายไปหรือสิ่งที่ทำให้เกิดความไม่สมดุลความพึงพอใจเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมที่จะแสดงออกของบุคคลซึ่งมีผลต่อการเลือกที่จะปฏิบัติในกิจกรรมใด ๆ นั้น^{๑๑}

^๖Hornby,A. F.(2000), “Advance learner's dictionary”, (6th ed.), London, England : Oxford University.

^๗Morse, N.C., “Satisfaction in white collar job”, (University of Michigan Press,1953),p.27.

^๘Strauss,G, &Sayless,R.L, (1960), Personal : The humanproblem of management, New York : Prentice-hall.

^๙Applewhite, C.I., (1997), Organizational behavior, New York:Prentice-Hall
Barnard, C.I., (1998), the functions of the executive, Cambridge, MA : Harvard University Press.

^{๑๐}อุทัยพรรณ สุดใจ, “ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

^{๑๑}สุพล วังสินธุ์,“การจัดทำแผนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ”, สารพัฒนาหลักสูตร, ๑๒ (๑๑๔) : ๕-๙,เมษายน -พฤษภาคม,๒๕๓๖, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.

^{๑๒}สุภาลักษณ์ ชัยอนันต์, “ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพันในจังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิตเกษตรศาสตร์, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๔๐), หน้า ๑๗.

อรรถพร ผดุงศักดิ์ชุก ได้สรุปความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทัศนคติหรือระดับความพึงพอใจของบุคคลต่อกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกิจกรรมนั้นๆ โดยเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ค่านิยมและประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับระดับของความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมนั้นๆ สามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้^{๑๓}

สายจิตร ว่าจะนะ ได้สรุปว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ แต่ถ้าเมื่อใดที่สิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการหรือทำให้บรรลุจุดหมายได้ก็จะเกิดความรู้สึกทางบวกแต่ในทางตรงกันข้ามถ้าสิ่งใดสร้างความรู้สึกผิดหวังไม่บรรลุจุดหมายก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบเป็นความรู้สึกไม่พึงพอใจ^{๑๔}

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอาจจะเป็นไปในเชิงประเมินค่าว่าความรู้สึกหรือทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นเป็นไปในทางบวกหรือทางลบ พื่อใจชอบใจเป็นเรื่องของความรู้สึกที่มีความลึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสนองต่อความต้องการแต่ละบุคคล

ข. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

โดยทั่วไปการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจมักนิยมศึกษากันใน ๒ มิติ คือ

มิติความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน (Job Satisfaction) และมิติความพึงพอใจในการรับบริการ (Service Satisfaction) ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในมิติหลัง ซึ่งมีผู้กล่าวถึงแนวคิดนี้ไว้อย่างจำนวนมาก ในลักษณะใกล้เคียงและสัมพันธ์กับเรื่องทัศนคติ

วรูม^{๑๕} (Vroom) กล่าวว่า ทัศนคติและความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งสามารถใช้แทนกันได้ เพราะทั้งสองคำนี้จะหมายถึง ผลจากการที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้นและทัศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพความไม่พึงพอใจ

ทิฟฟิน และแมคเคอร์มิก^{๑๖} (Tiffin and McCormick) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นแรงจูงใจของมนุษย์ที่ตั้งอยู่บนความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับผลสัมฤทธิ์และแรงจูงใจ และพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ต้องการ

วอลเลสเตอร์^{๑๗} (Wallestein) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้น เมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือเป็นความรู้สึกขั้นสุดท้าย (End state in Feeling) ที่ได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

^{๑๓} อรรถพร ผดุงศักดิ์ชุก, การมีส่วนร่วมและแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา, งานนิพนธ์ปริญญา ก.ศ.ม., (บริหารการศึกษา) ชลบุรี, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), หน้า ๑

^{๑๔} สายจิตร ว่าจะนะ, “ศึกษาผลกระทบของฝุ่นละอองต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ในเขตหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๑๕} อ้างถึงใน เสกสรรค์ ธรรมวงศ์. ความพึงพอใจของนักเรียนผู้ใหญ่ ที่มีการให้บริการด้านการเรียนการสอนสายสามัญระดับประถมศึกษา : ศึกษากรณีโรงเรียนผู้ใหญ่อุดมศึกษาบางเขน กรุงเทพมหานคร. ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). พ.ศ. ๒๕๔๑. หน้า ๓๔

^{๑๖} อ้างถึงใน เสกสรรค์ ธรรมวงศ์. หน้า ๓๔

^{๑๗} อ้างถึงใน เสกสรรค์ ธรรมวงศ์. หน้า ๓๕

วอลแมน^{๑๘} (Wolman) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก (Feeling) มีความสุขเมื่อคนเราได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย (Goals) ความต้องการ (Wants) หรือแรงจูงใจ (Motivation)

ดิเรก ฤกษ์สาหร่าย^{๑๙} กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทศนคติในทางบวกของบุคคลที่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นความพอใจในการปฏิบัติต่อสิ่งนั้น

ชลินี เดชจินดา^{๒๐} กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้นหากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง

พิทักษ์ ตรุษทิม ได้ให้แนวความคิดว่า ความพึงพอใจเป็นเพียงปฏิกิริยาด้านความรู้สึกต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นที่แสดงผลออกมาในลักษณะของผลลัพธ์สุดท้ายของกระบวนการประเมิน โดยบ่งบอกทิศทางของผลการประเมินว่าเป็นไปในลักษณะทิศทางบวกหรือทิศทางลบ หรือไม่มีปฏิกิริยาคือเฉย ๆ ต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งที่มากระตุ้น^{๒๑}

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจว่า เป็นการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะการพูดหรือการเขียน ซึ่งในการแสดงออกนี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล ก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออก ซึ่งการแสดงออกนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่นก็ได้^{๒๒}

เชลลี (Shelly)^{๒๓} ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกสนองแบบมนุษย์ คือ ความรู้สึกในทางบวกและความรู้สึกในทางลบ ความรู้สึกในทางบวกเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขนี้เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับความสุขที่แตกต่างจากความสุขหรือความรู้สึกทางบวกได้อีก ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อนและมีความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางบวกอื่นๆ

ความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกและความสุข มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนและระบบความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสามนี้ เรียกว่า ระบบความพึงพอใจโดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความพึงพอใจมีความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบ

^{๑๘} อ้างถึงใน เสกสรรค์ ธรรมวงศ์. หน้า ๓๕

^{๑๙} อ้างถึงใน เสกสรรค์ ธรรมวงศ์. หน้า ๓๕

^{๒๐} อ้างถึงใน กำพล เกียรติบุญชัย. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการของสำนักงานทะเบียนอำเภอ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสกลนคร.วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.ถ่ายเอกสาร. พ.ศ.๒๕๓๘.หน้า ๖

^{๒๑}พิทักษ์ ตรุษทิม, “ ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการงานทะเบียนศึกษาเฉพาะกรณีสำนักทะเบียน ”, (มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔.

^{๒๒}สุพัตรา สุภาพ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๒.

^{๒๓} อ้างถึงใน คณะพัฒนาสังคมและสมาคมพัฒนาสังคมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๓๖ :

สิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจของมนุษย์มักจะได้แก่ ทรัพยากร (Resources) หรือสิ่งเร้า (Stimuli) การวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจ คือ การศึกษาว่าทรัพยากรหรือสิ่งเร้าแบบใดเป็นสิ่งที่ต้องการที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจและความสุขแก่มนุษย์ ความพึงพอใจจะเกิดได้มากที่สุด เมื่อมีทรัพยากรทุกอย่างที่เป็นที่ต้องการครบถ้วน

จากความหมายของความพึงพอใจตามที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึก หรือทัศนคติทางด้านบวกของบุคคลที่มีผลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ สิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้ แต่ทั้งนี้ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับค่านิยมและประสบการณ์ที่ได้รับ

ดังนั้นความพึงพอใจจึงเป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกของทัศนคติซึ่งไม่จำเป็นต้องแสดงหรืออธิบายเชิงเหตุผลเสมอไปได้ กล่าวโดยสรุปแล้วความพึงพอใจเป็นเพียงปฏิกิริยาด้านความรู้สึก (Reactionary Feeling) ต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้น (Stimulant) ที่แสดงผลออกมา (Yield) ในลักษณะของผลลัพธ์สุดท้าย (Final Outcome) ของกระบวนการประเมิน (Evaluative Process) โดยบ่งบอกถึงทิศทางของผลการประเมิน (Direction of Evaluative Result) ว่าเป็นไปในลักษณะทิศทางบวก (Positive Direction) หรือทิศทางลบ (Negative Direction) หรือไม่มีปฏิกิริยา คือเฉยๆ (Non Reaction) ต่อสิ่งเร้าหรือกระตุ้นนั้นก็ได้

สรุป ว่าแนวคิดและทฤษฎีความพึงพอใจ เป็นปฏิกิริยาที่แสดงความรู้สึกต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งที่มากระตุ้นให้เกิดการแสดงผลออกมาไม่ว่าจะเป็นด้านบวกหรือด้านลบของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความรู้สึกต่อสิ่งเร้า

ค. วิธีวัดความพึงพอใจ

ภณิดา ชัยปัญญา ได้กล่าวไว้ว่า การวัดความพึงพอใจนั้น สามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

๑. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ออกแบบสอบถาม ต้องการทราบความคิดเห็นซึ่งสามารถกระทำได้ในลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือก หรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าว อาจถามความพอใจในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ตอบทุกคนมาเป็นแบบแผนเดียวกัน มักใช้ในกรณีที่ต้องการข้อมูลกลุ่มตัวอย่างมาก ๆ วิธีนี้นับเป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการวัดทัศนคติ รูปแบบของแบบสอบถาม จะใช้มาตรวัดทัศนคติ ซึ่งที่นิยมใช้ในปัจจุบันวิธีหนึ่ง คือ มาตรส่วนแบบลิเคิร์ท ประกอบด้วยข้อความที่แสดงถึงทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีคำตอบที่แสดงถึงระดับความรู้สึก ๕ คำตอบ เช่น มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

๒. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยจะต้องออกไปสอบถามโดยการพูดคุย โดยมีการเตรียมแผนงานล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

๓. การสังเกต เป็นวิธีวัดความพึงพอใจ โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมายไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูดจา กริยา ท่าทาง วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจัง และสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน วิธีนี้เป็นวิธีการศึกษาที่เก่าแก่ และยังเป็นที่ยอมรับใช้อย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน^{๒๔}

^{๒๔} กรวินท์ เขมะพันธุ์มโนส, ผศ.อบ แก้วชูเสน และคณะ, อ้างใน ภณิดา ชัยปัญญา, (๒๕๔๑), รายงานการวิจัย, เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน และความพึงพอใจของ ผู้รับบริการที่มีต่อการบริหารส่วนตำบลทุ่งยาว, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ศูนย์ตรัง, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

จากการศึกษาการวัดความพึงพอใจ สรุปได้ว่าการวัดความพึงพอใจเป็นการบอกถึง ความชอบของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งสามารถวัดได้หลายวิธี การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม ความคิดเห็น การใช้แบบสำรวจความรู้สึก

ง. แนวทางการวัดความพึงพอใจ

ในการวัดความพึงพอใจนั้นควรเริ่มต้นที่กระบวนการคิดหาแนวทางว่าจะทำการวัดความ พึงพอใจอย่างมีหลักการนั้น มีกระบวนการวัดอย่างไรซึ่ง วิทวัส รุ่งเรืองผล,รศ.,ได้ให้แนวทางการวัด ดังนี้ คือ

๑. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าต้องการประเมินไปเพื่อประโยชน์อะไร

๒. กำหนดปัจจัยที่จะใช้วัดความพึงพอใจ โดยกำหนดว่าจะใช้ปัจจัยใดบ้างมาเป็นตัวชี้วัด คะแนนความพึงพอใจโดยรวมและควรให้น้ำหนักแต่ละปัจจัยเท่าไร

การได้มาซึ่งปัจจัยที่จะใช้เป็นตัวชี้วัด เป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยความร่วมมือระดม ความเห็นจากหลายฝ่ายและควรทำการทดสอบปัจจัยเหล่านี้ก่อนนำมาทำการประเมินจริงเพื่อให้แน่ใจ ว่า ปัจจัยที่กำหนดไม่ซ้ำซ้อนกันเกินไปหรือขาดปัจจัยสำคัญบางตัวไป รวมถึงควรทำการประเมิน ความสำคัญของปัจจัยแต่ละตัวเพื่อนำมาใช้ถ่วงน้ำหนักในการวัดความพึงพอใจรวมด้วย

๓. กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการวัด ด้วยการให้คะแนนความพึงพอใจแต่ละปัจจัยจาก ๑ ถึง ๕ โดย ๕ คือพอใจมากที่สุด ๔ คือพอใจมาก ๓ คือพอใจปานกลาง ๒ คือพอใจน้อยและ ๑ คือ พังพอใจน้อยที่สุด ขณะที่บางบริษัทอาจให้ลูกค้าให้คะแนนโดยใช้ Scale จาก ๑ ถึง ๓ หรือให้คะแนน จาก ๑ ถึง ๑๐ หรือเป็นเปอร์เซ็นต์ความพึงพอใจจากคะแนนเต็ม ๑๐๐

๔. กำหนดวิธีการวัดความพึงพอใจ ในขั้นนี้ก็คือขั้นของการทำวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ต้องกำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่างในเชิงสถิติเพื่อให้เกิดการกระจายตัวของ ลูกค้าที่สุ่มมาทำการวัดความพึงพอใจ รวมถึงการกำหนดขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการวัดว่าควรมี จำนวนเท่าไร โดยอาศัยเทคนิคการวิจัย ที่ผมคงจะไม่ลงรายละเอียดเพราะจะกลายเป็นเรื่องเทคนิค การวิจัยไป ซึ่งผู้อ่านที่สนใจสามารถหาอ่านจากหนังสือวิจัยตลาดทั่วไปได้ผมแนะนำว่าถ้าทำไม่เป็นก็ อย่าพยายามทำเองเลยครับ ให้ลองติดต่อบริษัทวิจัยตลาดหรือนักวิจัยอิสระ เข้ามารับทำให้ดีกว่า ถ้า ไม่รู้หลักการวิจัยแล้วพยายามทำ ส่วนใหญ่จะออกมาแล้ว ทำให้ข้อมูลไม่น่าเชื่อถือเอาไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่เต็มที่ เข้าข่ายเสียหน่อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย

ปัจจุบันนี้มีหลายบริษัทและรัฐวิสาหกิจเริ่มทำการวัดความพึงพอใจอย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่องเพื่อนำค่าความพึงพอใจมาเป็นหนึ่งในเครื่องชี้วัดประสิทธิผลในการทำงานในลักษณะที่เป็น KPI สำคัญตัวหนึ่งและบางองค์กรนำเอาค่าความพึงพอใจมาใช้ประกอบการพิจารณาโบนัส สำหรับ พนักงานในแผนกต่างๆ ขององค์กร โดยพยายามปลูกฝังแนวคิดในการมีส่วนร่วมในการสร้างความ พึงพอใจ^{๒๕}

^{๒๕}วิทวัส รุ่งเรืองผล, รศ., “เทคนิคการวัดความพึงพอใจของลูกค้า”, บทความการตลาด, ฉบับที่ ๔๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๖, http://www.marketeer.co.th/inside_detail.php?inside_id=,๒๕๓๔.

ผู้วิจัยได้สรุปการวัดและแนวทางการวัดความพึงพอใจ หมายถึง กระบวนการที่จะนำเอาความรู้สึกของบุคคลที่เป็นนามธรรมมาเป็นรูปธรรมที่จะทำให้มองเห็นเป็นหลักความจริงสามารถยืนยันได้มากขึ้น

ดังนั้นความพึงพอใจจึงเป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกของทัศนคติซึ่งไม่จำเป็นต้องแสดงหรืออธิบายเชิงเหตุผลเสมอไปได้ กล่าวโดยสรุปแล้วความพึงพอใจเป็นเพียงปฏิกิริยาด้านความรู้สึก (Reactionary Feeling) ต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้น (Stimulant) ที่แสดงผลออกมา (Yield) ในลักษณะของผลลัพธ์สุดท้าย (Final Outcome) ของกระบวนการประเมิน (Evaluative Process) โดยบ่งบอกถึงทิศทางของผลการประเมิน (Direction of Evaluative Result) ว่าเป็นไปในลักษณะทิศทางบวก (Positive Direction) หรือทิศทางลบ (Negative Direction) หรือไม่มีปฏิกิริยา คือ เฉยๆ (Non Reaction) ต่อสิ่งเร้าหรือกระตุ้นนั้นก็ได้

ในสถาบันอุดมศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียน จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่สมบูรณพรณภาพ และชัยโรจน์ ชัยอินคำ กล่าวว่า การที่บุคคลจะเรียนรู้หรือมีพัฒนาการและความเจริญงอกงามนั้น บุคคลจะต้องอยู่ในสภาวะพึงพอใจ สุขใจ เป็นเบื้องต้น นั่นคือ บุคคลจะต้องได้รับการสนใจทั้งในลักษณะนามธรรมและรูปธรรม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

การจัดการศึกษาทุกระดับ งานด้านวิชาการนับเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจุดมุ่งหมายของการบริหารวิชาการอยู่ที่การสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และมีคุณสมบัติตามที่ต้องการ งานวิชาการเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพและความสำเร็จของสถานศึกษาความสำเร็จของสถานศึกษามักจะพิจารณาจากคุณภาพของผลผลิต คือ ตัวนักเรียน ดังนั้น คุณภาพของผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านวิชาการของสถานศึกษา^{๒๖} ด้วยเหตุนี้การบริหารงานด้านวิชาการ จึงเป็นงานที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบในการใช้หลักการในการบริหารงานด้านนี้ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายของการศึกษา เช่น การจัดการเรียนการสอน การจัดตารางสอน การนิเทศการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียน เป็นต้น

ก. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นหัวใจของสถาบันการศึกษาทุกระดับ สถาบันการศึกษาจะมีมาตรฐานหรือไม่ มักจะพิจารณาจากผลงานทางด้านวิชาการเป็นหลัก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในงานวิชาการ และเตรียมพร้อมในด้านบุคลากร อุปกรณ์วัสดุ สื่อ ตลอดจนอาคารห้องเรียน เป็นต้น มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ ดังนี้

^{๒๖} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, การจัดการและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๓-๔

รุจิร ภู่อาระ และ จันทราณี สงวนนาม กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๗}

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า หมายถึง การบริหารงาน หรือการดำเนินงานทุกชนิดในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด โรงเรียนในฐานะเป็นหน่วยปฏิบัติการที่มีหน้าที่และภารกิจโดยตรงในการจัดการศึกษา มีหน้าที่พัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ นำไปใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี^{๒๘}

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการไว้ว่า เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน^{๒๙}

ธีรยุทธ พึ่งเพียร กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น ผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนต้องเป็นผู้นำในด้านวิชาการ โดยทำงานร่วมกับคณะครู กระตุ้นเตือนครู ให้คำแนะนำครู และประสานงานให้ครูทุกท่านทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดในด้านการสอน^{๓๐}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวถึงความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน^{๓๑}

กมล ภู่อาระ กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจสถานศึกษา^{๓๒}

เรณู ครุฑไทย กล่าวถึง ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่าหมายถึง การจัดกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้^{๓๓}

^{๒๗} รุจิร ภู่อาระ และ จันทราณี สงวนนาม, การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา, (กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๕๖.

^{๒๘} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๒๙} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, เอกสารประกอบการสอน, ๒๕๕๐, หน้า ๓๐.

^{๓๐} ธีรยุทธ พึ่งเพียร, คู่มือประกอบการบรรยาย การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์, หน้า ๒๒๗.

^{๓๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

^{๓๒} กมล ภู่อาระ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

สมศรี มธุรสสุวรรณ ให้ทัศนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการว่า เป็นการจัดกิจกรรมทุกด้านที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดการพัฒนาขึ้นในตัวเด็กตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ซึ่งในการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการบริหารงานด้านวิชาการ^{๓๔}

จากความหมายของการบริหารงานวิชาการที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ คือ การบริหารหรือการดำเนินงานกิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

ข. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารสถานศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายหลัก คือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์กล่าวคือเป็นคนเก่ง เป็นคนดีและมีความสุข งานวิชาการเป็นงานที่ทำให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยถือว่างานวิชาการเป็นงานหลัก เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนในเชิงคุณภาพและปริมาณ ส่วนงานอื่นๆถือเป็นงานที่มีความสำคัญรองลงมาและเป็นงานสนับสนุน สอดคล้องกับการศึกษาของสมิทซ์ และคณะ (Smith and Others) ในด้านการใช้เวลาในการบริหารงาน และการให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษา งานในความรับผิดชอบของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาจัดลำดับความสำคัญของการจัดการบริหารสถานศึกษา เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

อันดับ ๑ การบริหารงานวิชาการ คิดเป็นร้อยละ ๔๐

อันดับ ๒ การบริหารบุคลากร ได้แก่ ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ ๒๐

อันดับ ๓ การบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๒๐

อันดับ ๔ การบริหารการเงิน คิดเป็นร้อยละ ๕

อันดับ ๕ การบริหารอาคารสถานที่ คิดเป็นร้อยละ ๕

อันดับ ๖ การบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๕

อันดับ ๗ งานบริหารทั่วไป คิดเป็นร้อยละ ๕^{๓๕}

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการว่า การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใดมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษาและเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษาซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องโดยตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น^{๓๖}

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^{๓๔} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, *การจัดและการบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๓๕} อ้างใน ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, *การบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๓๖} ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, *การบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพฯ:บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ ให้ข้อคิดว่า งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษา ในระดับสถานศึกษาการบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน^{๓๗}

จันทราณี สงวนนาม ได้ให้ทัศนะคิดว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารด้านอื่นๆนั้น แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร จะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร^{๓๘}

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๙}

ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล ได้กล่าวว่า งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาเพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน^{๔๐}

พนัส หันนาคินทร์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียนเป็นชีวิตจิตใจของสถาบันที่เดียวส่วนงานด้านอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ชีวิต สถาบันดำเนินไปด้วยความราบรื่นเท่านั้น^{๔๑}

จากความหมายของความสำคัญของการบริหารงานวิชาการที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ เพราะเป็นการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง

ค. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่มีขอบข่ายที่กว้างขวางและมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกระดับ การดำเนินงานต่างๆ ของสถานศึกษามุ่งสนองต่อความสำเร็จของงานวิชาการทั้งสิ้น การที่สถานศึกษาจะจัดงานวิชาการให้บรรลุเป้าหมายนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร

^{๓๗} ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

^{๓๘} จันทราณี สงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๘.

^{๓๙} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๔๐} ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล, การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน, (กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๔๑} ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล, การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน, (กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

และบุคลากรในสถานศึกษา จึงควรให้ความสนใจในงานวิชาการเป็นอย่างยิ่ง ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ มีดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ทัศคติเกี่ยวกับขอบข่ายของงานวิชาการไว้ว่าการบริหารงานวิชาการจะประกอบด้วยงานดังต่อไปนี้

๑. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน มีรายละเอียดของงานดังนี้

๑.๑) แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร

๑.๒) โครงการสอน เป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร

๑.๓) บันทึกการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวันหรือสัปดาห์

๒. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

๒.๑) การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละรายวิชา

๒.๒) การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่ รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในห้องเรียน

๒.๓) การจัดครูเข้าสอน ต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษา และความพร้อมของบุคลากร

๒.๔) การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม เป็นต้น

๓. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่ งาน

๓.๑) การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียน เน้นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน

๓.๒) การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาการ ให้นักเรียนได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม

๓.๓) การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

๔. การวัดและประเมินผล กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน^{๔๒}

จันทราณี สงวนนาม เห็นว่าขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ควรประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

๑. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วย

^{๔๒} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓-๔.

- ๑.๑) การศึกษาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบ
- ๑.๒) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- ๑.๓) สื่อการเรียนรู้
- ๑.๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
๒. การวิจัยในชั้นเรียน
๓. การสอนซ่อมเสริม
๔. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
๕. การนิเทศภายในสถานศึกษา
๖. การประกันคุณภาพการศึกษา^{๔๓}

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการตามกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ ครอบคลุมใน ๔ ด้าน คือ หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัด/ประเมินผลและการรับเข้าศึกษาต่อ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้(ICT) พบว่า มีการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานปฏิรูปด้านการเรียนรู้ในแต่ละด้านเป็นอย่างมาก^{๔๔}

กมล ภูประเสริฐ ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้

๑. การบริหารหลักสูตร
๒. การบริหารการเรียนการสอน
๓. การบริหารการประเมินผลการเรียน
๔. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา
๕. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ
๖. การบริหารการวิจัยและพัฒนา
๗. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่น ๆ
๘. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ^{๔๕}

จากขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า การบริหารงานมีขอบข่ายที่กว้างและคล้ายคลึงกัน ครอบคลุมใน ๖ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านห้องสมุด และด้านการนิเทศภายใน

ง. ขั้นตอนการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลักของสถานศึกษา และมีขอบข่ายค่อนข้างกว้าง ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๔๖} ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการบริหารงานวิชาการไว้ ดังนี้

^{๔๓} จันทราณี สงวนนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๒.

^{๔๔} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, **การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๔๕} กมล ภูประเสริฐ, **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : เสริมสินทรัพย์เพรส ชิสเต็ม, ๒๕๔๗), หน้า ๙.

๑. ขั้นก่อนดำเนินการ เป็นการกำหนดนโยบายและวางแผนงานด้านวิชาการ โดยมีงานต่อไปนี้

- ๑.๑) จัดทำแผนงานวิชาการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- ๑.๒) จัดสภาพงานวิชาการและวิธีการทำงาน
- ๑.๓) จัดครูอาจารย์เข้าสอน
- ๑.๔) จัดทำโครงการสอน
- ๑.๕) จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน
- ๑.๖) จัดตารางสอน
- ๑.๗) ปฐมนิเทศนักเรียน
- ๑.๘) การลงทะเบียนเรียน

๒. ขั้นการดำเนินงาน เป็นขั้นที่จัดและดำเนินงาน รวมทั้งการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

๒.๑) การดำเนินการสอนตามหลักสูตร โดยการดูแลให้การสอนเป็นไปตามโครงการสอนในแต่ละวิชา เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ

๒.๒) การดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางวิชาการ

๒.๓) งานเกี่ยวกับการบริการ การส่งเสริมให้มีการบริการเกี่ยวกับสื่อการสอน เพื่อช่วยเหลือครูในด้านการสอนและอุปกรณ์ต่างๆรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก

๓. ขั้นส่งเสริมและติดตามผลในด้านวิชาการ เพื่อให้ได้มาตรฐานของงานวิชาการผู้บริหารควรมีการส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาและประเมินผลงานด้านวิชาการดังนี้

๓.๑) ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ได้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ

๓.๒) สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานทางวิชาการ ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายที่เหมาะสมกับโรงเรียน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

๓.๓) ริเริ่มและสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานด้านวิชาการ

๓.๔) จัดบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา

๓.๕) จัดให้คณะกรรมการที่ปรึกษาทางวิชาการ

๓.๖) จัดตั้งคณะทำงานทางวิชาการขึ้น ลักษณะของคณะอาจจัดรวมกันเป็นคณะครูในแผนกเดียวกัน มาร่วมกันทำงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๓.๗) ส่งเสริมให้จัดตั้งชุมนุมหรือชมรมวิชาการ เพื่อจัดกิจกรรมและเผยแพร่งานด้านวิชาการ

๓.๘) ส่งเสริมให้มีการเข้าร่วมประชุมสัมมนาฝึกอบรม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ

๓.๙) ส่งเสริมให้ศึกษาต่อเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

สรุปว่า การบริหารงานวิชาการมีขั้นตอน ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นก่อนดำเนินการ เป็นการกำหนดนโยบายและวางแผนงานด้านวิชาการ ขั้นขณะดำเนินการ เป็นการทำตามนโยบายที่กำหนด

^{๑๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕-๖.

และชั้นส่งเสริมและติดตามผล เป็นการส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาและประเมินผลงานด้านวิชาการให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

จ. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารงานวิชาการ

การบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารนั้น จะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะการดำเนินงานต่างๆมิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเทคนิควิธีและกระบวนการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ผู้บริหารควรจะได้คำนึงถึงหลักการบริหารดังนี้

๑. มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงเป้าหมายของสถานศึกษาว่าเป็นไปในทิศทางใด

๒. ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงาน การบริหารงานทุกประเภทย่อมต้องมีเทคนิควิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการที่เป็นระบบ

๓. มีการประเมินผล เมื่อได้กำหนดกิจการใดควรจะมีการประเมินผลและติดตามผล เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานได้ดีขึ้น^{๔๗}

สรุปว่า ผู้บริหารมีบทบาทหลักในการกำหนดแผน วิธีการและขั้นตอนต่างๆ รวมถึงการรู้จักใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร เพื่อให้การบริหารงานวิชาการเกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย

๒.๓ ความหมายด้านหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า หลักสูตร แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Curriculum ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Currere หมายถึง running course หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง ต่อมาได้นำศัพท์นี้มาใช้ในทางการศึกษาว่า running sequence or learning experience การที่เปรียบเทียบหลักสูตรกับสนามหรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่งอาจเนื่องมาจากการที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในระดับใดหรือหลักสูตรใดก็ตาม ผู้เรียนจะต้องฟันฝ่าความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ตามลำดับขั้นที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่นเดียวกับนักวิ่งที่ต้องวิ่งแข่งและฟันฝ่าอุปสรรคไปสู่ชัยชนะและความสำเร็จให้ได้^{๔๘}

หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดกรอบแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งให้เห็นแนวทางในการจัดมวลงประสบการณ์ให้กับผู้เรียน

^{๔๗} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

^{๔๘} บุญเลี้ยง ทุมทอง, การพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพฯ : บริษัทแอคทีฟ พรีน จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

เปรียบได้กับแผนที่หรือเข็มทิศที่จะนำทางในการจัดการศึกษาให้บรรลุผล^{๔๙} มีนักการศึกษาหลาย ท่าน ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ดังนี้

ทาบา (Taba) กล่าวไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และ จุดหมายเฉพาะและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล^{๕๐}

ทรัมป์และมิลเลอร์ (Trump and Miller) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ กิจกรรม การเรียนการสอนชนิดต่างๆที่เตรียมการไว้และจัดให้แก่เด็กนักเรียนหรือระบบโรงเรียน^{๕๑}

โอลิวา (Oliva)ได้นำคำนิยามต่างๆ ของหลักสูตรมาเรียบเรียงไว้ดังนี้

หลักสูตร คือ

- สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน
- ชุดวิชาที่เรียน (Set of Subject)
- เนื้อหา (Content)
- โปรแกรมการเรียน (Program of Studies)
- ชุดของสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน (Set of Materials)
- ลำดับของกระบวนวิชา (Sequence of Courses)
- จุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ (Performance Objectives)
- กระบวนวิชาที่ศึกษา (Course of Study)
- ทุกสิ่งที่สอนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่โรงเรียนเป็นผู้จัด
- ทุกสิ่งที่กำหนดขึ้นโดยบุคคลในโรงเรียน
- ลำดับของกิจกรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน
- ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเกิดจากระบบการจัดการของโรงเรียน^{๕๒}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ๓ ประการ คือ

๑. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียน การ สอนตามที่มุ่งหมายไว้

๒. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

๓. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้ เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๕๓}

^{๔๙} รุจิร ภูสาระ และ จันทราณี สงวนนาม, การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา, (กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๗๗.

^{๕๐} อ่างใน บุญเลี้ยง ทุมทอง, การพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพฯ : บริษัทแอดทีฟ พริน จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๕๒} อ่างใน ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๕๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ กล่าวว่า หลักสูตร คือ โครงการในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้^{๕๔}

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้ว่าหลักสูตรเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและเจตคติ ค่านิยม พัฒนานักเรียนในทุกๆด้านและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนก้าวหน้า บุคคลที่น่าพาส่งเหล่านี้ให้ประสบผลสำเร็จก็คือครูนั่นเอง^{๕๕}

ธีรยุทธ พึ่งเทียร กล่าวว่า หลักสูตร ในสากลนิยม หมายถึงการจัดประสบการณ์ต่างๆที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนตามระดับชั้นตามความต้องการของนักเรียน ตามวัยของนักเรียน ตามความสนใจของนักเรียนและตามความต้องการของสังคม ส่วนหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น ใช้หลักสูตรประโยชน์ธรรมสนามหลวง และหลักสูตรประโยคบาลีสนามหลวง^{๕๖}

ใจทิพย์ เข็วรัตนพงษ์ สรุปความหมายของหลักสูตรให้จดจำได้ง่าย ตามอักษรย่อ SOPEA ดังนี้

๑. Curriculum as Subjects and Subject Matter : หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน

๒. Curriculum as Objectives : หลักสูตร คือ จุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ

๓. Curriculum as Plans : หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังให้แก่ผู้เรียน

๔. Curriculum as Learners' Experiences : หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่โรงเรียนจัดให้

๕. Curriculum as Educational Activities : หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน^{๕๗}

อึ้ง บัตรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงกิจกรรมนอกหลักสูตร สิ่งที่สังคมมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับ วิธีทางต่างๆ เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย^{๕๘}

^{๕๔} สุราษฎร์ พรหมจันทร์, *ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค*, ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^{๕๕} ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, *การจัดและการบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^{๕๖} ธีรยุทธ พึ่งเทียร, *คู่มือประกอบการบรรยาย การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์*, หน้า ๒๒๗.

^{๕๗} อ่างใน วันเพ็ญ วรณโกมล, *เอกสารประกอบวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน*, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๑, หน้า ๓.

^{๕๘} อึ้ง บัตรี, *ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพ : ธนอักษรพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

ชูศรี สุวรรณโชติ ได้สรุปความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ครูจัดอย่างสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเจริญงอกงาม^{๕๙}

พระธรรมปัญญาภรณ์, (สุชาติ ธมมรตโน ป.ธ.๙) และพระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙ กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรที่คณะสงฆ์ไทยประกาศใช้อย่างเป็นทางการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างเดียวกันทั่วสังฆมณฑล^{๖๐}

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง จุดมุ่งหมาย และเนื้อหาสาระวิชาภาษาบาลี ตามที่คณะสงฆ์ไทยกำหนดให้สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะพึงได้เรียนรู้ เพื่อพัฒนา ฝึกฝน อบรมผู้เรียนให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

๑. ชื่อหลักสูตร

๑.๑ ชื่อหลักสูตรภาษาไทย	: หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
๑.๒ ชื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษ	: Bachelor of Arts Programme in
Buddhist Psychology

๒. ชื่อปริญญา

๒.๑ ชื่อเต็มภาษาไทย	: พุทธศาสตรบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)
ชื่อเต็มภาษาอังกฤษ	: Bachelor of Arts (Buddhist Psychology)
๒.๒ ชื่อย่อภาษาไทย	: พธ.บ. (พุทธจิตวิทยา)
ชื่อย่อภาษาอังกฤษ	: B.A. (Buddhist Psychology)

๓. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

- ๔.๑ เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธจิตวิทยาและจิตวิทยาตะวันตก
 - ๔.๒ เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นนักคิด นักวิจัยและนักวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับหลักจิตวิทยาตะวันตก
 - ๔.๓ เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นนักปฏิบัติที่สามารถใช้หลักพุทธจิตวิทยาในพระพุทธานุสา
- แก้ไขปัญหาของสังคมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^{๕๙} ชูศรี สุวรรณโชติ, หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพฯ : อักษรไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑.

^{๖๐} พระธรรมปัญญาภรณ์, (สุชาติ ธมมรตโน ป.ธ.๙) และพระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙, การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, (กรุงเทพฯ : อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๑.

๕. โครงสร้างหลักสูตร

๕.๑ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ๓๐ หน่วยกิต

๕.๒ หมวดวิชาเฉพาะ ๑๐๔ หน่วยกิต

๕.๒.๑ วิชาแกนพระพุทธศาสนา ๓๐ หน่วยกิต

๕.๒.๒ วิชาเฉพาะด้าน ๗๔ หน่วยกิต

๑) วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ๑๐ หน่วยกิต

๒) วิชาเฉพาะสาขา ๖๔ หน่วยกิต

ก. วิชาบังคับ ๔๖ หน่วยกิต

ข. วิชาเลือก ๑๘ หน่วยกิต

๕.๓ หมวดวิชาเลือกเสรี ๖ หน่วยกิต

รวม ๑๔๐ หน่วยกิต

๖. รายวิชา

๖.๑ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ๓๐ หน่วยกิต

ดูรายละเอียดในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์

๖.๒ หมวดวิชาเฉพาะ ๑๐๔ หน่วยกิต

๑) วิชาแกนพระพุทธศาสนา ๓๐ หน่วยกิต

ดูรายละเอียดในวิชาแกนพระพุทธศาสนา ในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธ-
ศาสตร์

๒) วิชาเฉพาะด้าน ๗๔ หน่วยกิต

ก. วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ๑๐ หน่วยกิต

๓๐๐ ๓๐๑ การพัฒนาจิตแนวพุทธ ๒(๒-๐-๔)

๓๐๐ ๓๐๒ จิตวิทยาตามแนวพระไตรปิฎก ๒(๒-๐-๔)

๓๐๐ ๓๐๓ พุทธจิตวิทยากับสังคมและวัฒนธรรมไทย ๒(๒-๐-๔)

๓๐๐ ๔๐๔ การให้การปรึกษาแนวพุทธ ๒(๒-๐-๔)

๓๐๐ ๔๐๕ การพัฒนาอาชีพแนวพุทธ ๒(๒-๐-๔)

ข. วิชาเฉพาะสาขา ๖๔ หน่วยกิต

(๑) วิชาบังคับ ๔๖ หน่วยกิต

๓๐๔ ๓๐๖ จิตวิทยาพื้นฐาน ๓(๓-๐-๖)

๓๐๔ ๓๐๗ พุทธจิตวิทยา ๓(๓-๐-๖)

๓๐๔ ๓๐๘ จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย ๓(๓-๐-๖)

๓๐๔ ๓๐๙ จิตวิทยาชาวพุทธ ๓(๓-๐-๖)

๓๐๐ ๓๑๐ สรีรจิตวิทยา ๓(๓-๐-๖)

๓๐๐ ๓๑๑ ทฤษฎีบุคลิกภาพ ๓(๓-๐-๖)

๓๐๐ ๓๑๒ สถิติในจิตวิทยา ๓(๓-๐-๖)

๓๐๐ ๓๑๓ จิตวิทยาการทดลอง ๓(๓-๐-๖)

๓๐๐ ๔๑๔ ระเบียบวิธีวิจัยทางจิตวิทยา ๓(๓-๐-๖)

๓๐๐ ๔๑๕	การวัดและการทดสอบทางจิตวิทยา	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๑๖	มนุษย์สัมพันธ์	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๑๗	สัมมนาพุทธจิตวิทยาและจิตวิทยาตะวันตก	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๑๘	จิตบำบัดแนวพุทธ	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๑๙	ศึกษาอิสระทางพุทธจิตวิทยา	๓(๐-๖-๖)
๓๐๔ ๔๒๐	การฝึกภาคปฏิบัติทางจิตวิทยา	๔(๐-๘-๘)

(๒) วิชาเลือก ๑๘ หน่วยกิต

๓๐๐ ๓๒๑	จิตวิทยาวัยเด็ก	๓(๓-๐-๖)
๓๐๐ ๓๒๒	จิตวิทยาอปกติ	๓(๓-๐-๖)
๓๐๐ ๓๒๓	จิตวิทยาสังคม	๓(๓-๐-๖)
๓๐๐ ๓๒๔	จิตวิทยาวัยรุ่น	๓(๓-๐-๖)
๓๐๐ ๓๒๕	จิตวิทยาวัยผู้ใหญ่และวัยผู้สูงอายุ	๓(๓-๐-๖)
๓๐๐ ๓๒๖	สุขภาพจิต	๓(๓-๐-๖)
๓๐๐ ๔๒๗	การปรับปรุงพฤติกรรม	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๓๒๘	จิตวิทยากระบวนการกลุ่ม	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๓๒๙	จิตวิทยาการรู้คิดและปัญญา	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๓๓๐	จิตวิทยาการรับรู้	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๓๓๑	จิตวิทยาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๓๓๒	จิตวิทยาแรงจูงใจ	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๓๓	จิตวิทยาชุมชน	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๓๔	จิตวิทยาแห่งความงอกงาม	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๓๕	จิตวิทยาเซน	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๓๖	การพัฒนาตนเอง	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๓๗	จิตวิทยาองค์กร	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๓๘	จิตวิทยาครอบครัว	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๓๙	จิตวิทยาพระนิพพาน	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๔๐	จิตวิทยาสิ่งแวดล้อม	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๔๑	จิตวิทยาการเรียนการสอน	๓(๓-๐-๖)
๓๐๔ ๔๔๒	จิตวิทยากัมมัฏฐาน	๓(๓-๐-๖)

๖.๓ หมวดวิชาเลือกเสรี ๖ หน่วยกิต

นิสิตสาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ต้องเลือกศึกษารายวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย-มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย เป็นวิชาเลือกเสรี จำนวนไม่น้อยกว่า ๖ หน่วยกิต โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา

๗. คำอธิบายรายวิชา

๗.๑ วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ๑๐ หน่วยกิต

๓๐๐ ๓๐๑

การพัฒนาจิตแนวพุทธ

๒(๒-๐-๔)

(Buddhist Mental Development)

ศึกษาวิธีวิเคราะห์จิต ในกระบวนการพัฒนาทางจิตและทำความเข้าใจหลักการ วิธีการฝึกจิตตามหลักพระพุทธศาสนา

๓๐๐ ๓๐๒ จิตวิทยาตามแนวพระไตรปิฎก

๒(๒-๐-๔)

(Psychology in Tipitaka)

ศึกษาคำสอนเรื่องจิตและเจตสิกในพระไตรปิฎก เปรียบเทียบกับทฤษฎีจิตวิทยาตะวันตกและจิตวิทยาตะวันออกในปัจจุบัน พฤติกรรมของมนุษย์ตามแนวจิต ๖ การฝึกจิตด้วยสมถะและวิปัสสนา

๓๐๐ ๓๐๓ พุทธจิตวิทยากับสังคมและวัฒนธรรมไทย

๒(๒-๐-๔)

(Buddhist Psychology and Thai Society and Culture)

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จิตวิทยาแนวพุทธ กับสภาพองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมไทยเชิงจิตวิทยาในบริบทแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพ แรงจูงใจ การรับรู้ อารมณ์ เชื้อพันธุ์ปัญหาพฤติกรรมแห่ง สภาพผิดปกติทางจิตของปัจเจกชน

๓๐๐ ๔๐๔ การให้การปรึกษาแนวพุทธ

๒(๒-๐-๔)

(Buddhist Counseling)

ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนกรณีศึกษาต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยา

๓๐๐ ๔๐๕ การพัฒนาอาชีพแนวพุทธ

๒(๒-๐-๔)

(Buddhist Career Development)

ศึกษาหลักการและวิธีการพัฒนาอาชีพแนวพุทธ เพื่อประโยชน์ในการเข้าใจกระบวนการแห่งการเลือกวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านกระบวนการทำงานและการประกอบอาชีพที่สุจริต

๗.๒ วิชาเฉพาะสาขา ๖๔ หน่วยกิต

ก. วิชาบังคับ ๔๖ หน่วยกิต

๓๐๔ ๓๐๖ จิตวิทยาพื้นฐาน

๓(๓-๐-๖)

(Fundamental Psychology)

ศึกษาพื้นฐานแนวคิดทางจิตวิทยา ความหมายประวัติ และขอบข่ายของวิชาจิตวิทยา พฤติกรรมและสาเหตุของพฤติกรรม การจูงใจ การรับรู้ บุคลิกภาพ ความขัดแย้งในใจและ การปรับตัว สุขภาพจิตและการปรับตัวในสังคม การนำวิชาจิตวิทยาไปใช้ในด้านต่าง ๆ โดย ศึกษาควบคู่กับแนวคิดทางจิตวิทยาพุทธศาสนา

๓๐๔ ๓๐๗ พุทธจิตวิทยา

๓(๓-๐-๖)

(Buddhist Psychology)

ศึกษาพฤติกรรมและกระบวนการทางจิต ตั้งแต่การรับรู้ การเรียนรู้ แรงจูงใจ บุคลิกภาพ เป็นต้น ตามหลักพระพุทธศาสนารวมทั้งการประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคนแบบองค์รวม

๓๐๔ ๓๐๘ จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย

๓(๓-๐-๖)

(Developmental Psychology through Life Span)

ศึกษาพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่จุดปฏิสนธิจนถึงจุดจบของชีวิตใน ๔ ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และความคิดสติปัญญา โดยเปรียบเทียบกับหลักพัฒนาการของพระพุทธศาสนา เน้นความสำคัญของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีผลต่อพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทุกๆระยะขั้นแห่งพัฒนาการ แนวทางป้องกันปัญหาและแสวงหาวิธีการส่งเสริมให้บุคคลมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้านด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๓๐๔ ๓๐๙ จิตวิทยาชาวพุทธ

๓(๓-๐-๖)

(Psychology of Buddhism)

ศึกษาวิธีการทางพระพุทธศาสนาใช้ในการจูงใจคน เพื่อให้เกิดความพอใจและร่วมมือในการทำงาน โดยใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ พลธรรม ๕ จริต ๖ สาราณียธรรม ๖ อปริหานิยธรรม ๗ สัมปยุตธรรม ๗ ในการทำงานและประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดวิถีชีวิต ที่ดีงาม

๓๐๐ ๓๑๐ สรีรจิตวิทยา

๓(๓-๐-๖)

(Physiological Psychology)

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและกลไกทางสรีรจิตวิทยา เน้นหน้าที่ของระบบประสาท ฮอโมนที่มีต่อการรับรู้ แรงจูงใจ อารมณ์ การเรียนรู้ ความจำและจิตสำนึก

๓๐๐ ๓๑๑ ทฤษฎีบุคลิกภาพ

๓(๓-๐-๖)

(Theories of Personality)

ศึกษาทฤษฎีบุคลิกภาพที่สำคัญ เน้นหลักการ แนวคิดและพัฒนาการของทฤษฎีนั้น ๆ วิธีการที่ใช้ในการศึกษาบุคลิกภาพและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของจิตที่กำหนดพฤติกรรมตามแนวพระพุทธศาสนา

๓๐๐ ๓๑๒ สถิติในจิตวิทยา

๓(๓-๐-๖)

(Statistics in Psychology)

ศึกษาความหมายและขอบข่ายสถิติที่นำมาใช้ในจิตวิทยาเกี่ยวกับการรวบรวม การบรรยาย การจัดระเบียบ การวิเคราะห์ ตีความหมายและนำเสนอข้อมูลที่เป็นตัวเลขอันประกอบการแจกแจงความถี่ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง การแจกแจงแบบโค้งปกติ การวิเคราะห์ความแปรปรวน เปอร์เซนไทล์ คะแนนมาตรฐาน สหสัมพันธ์ การหาค่าความเชื่อมั่นและการนำวิธีการทางสถิติไปใช้สำหรับการวัดผล

๓๐๐ ๓๑๓ จิตวิทยาการทดลอง**๓(๓-๐-๖)****(Experimental Psychology)**

ศึกษาการทดสอบทางจิตวิทยาและคุณสมบัติ อันจำเป็นสำหรับแบบทดสอบที่มีมาตรฐานเฉลี่ย เช่น การทดสอบสัมฤทธิ์ผล สถิติปัญหา ความถนัดและบุคลิกภาพ การประเมินผลและตีความหมาย

๓๐๐ ๔๑๔ ระเบียบวิธีวิจัยทางจิตวิทยา**๓(๓-๐-๖)****(Research Methodology in Psychology)**

ศึกษาระเบียบวิธีวิจัยทางจิตวิทยา และฝึกทำวิจัยตามหัวข้อที่กำหนดให้ โดยความเห็นชอบและควบคุมดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา

๓๐๐ ๔๑๕ การวัดและการทดสอบทางจิตวิทยา**๓(๓-๐-๖)****(Measurement and Testing in Psychology)**

ศึกษาหลักการเบื้องต้นในการวัดผล กระบวนการทดสอบและประเมินผลทางจิตวิทยา ประเภทและลักษณะของแบบทดสอบทางจิตวิทยา การเลือกใช้แบบทดสอบที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ การฝึกใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยาบางชนิด ฝึกการให้คะแนน แปลผล การเขียนรายงานทางจิตวิทยาบางชนิด การประชุมเพื่อรายงานผลการทดสอบทางจิตวิทยา จรรยาบรรณการใช้แบบทดสอบ

๓๐๔ ๔๑๖ มนุษย์สัมพันธ์**๓(๓-๐-๖)****(Human Relationships)**

ศึกษาหลักมนุษย์สัมพันธ์ ความสำคัญของจิตใจที่มีต่อมนุษย์สัมพันธ์ ทักษะการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ และแนวคิดทางพระพุทธศาสนาต่อการสร้างมนุษย์สัมพันธ์

๓๐๔ ๔๑๗ สัมมนาพุทธจิตวิทยาและจิตวิทยาตะวันตก**๓(๓-๐-๖)****(Seminar on Buddhist Psychology and Western Psychology)**

สัมมนาเปรียบเทียบและบูรณาการพุทธจิตวิทยากับจิตวิทยาตะวันตกตามหัวข้อที่กำหนดให้ โดยความเห็นชอบและควบคุมดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา

๓๐๔ ๔๑๘ จิตบำบัดแนวพุทธ**๓(๓-๐-๖)****(Buddhist Psychotherapy)**

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด กระบวนการจิตวิทยาแนวพุทธ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตลอดจนกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการทำจิตบำบัด ซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในเชิงแนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และกระบวนการในการทำจิตบำบัด

๓๐๐ ๔๑๙ ศึกษาอิสระทางพุทธจิตวิทยา**๓(๐-๖-๖)****(Independent Study on Buddhist Psychology)**

ศึกษาค้นคว้าวิจัยภาคสนามทางพุทธจิตวิทยาที่สามารถประยุกต์ใช้ในงานกิจการทางพระพุทธศาสนา โดยความเห็นชอบและควบคุมดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา

๓๐๔ ๔๒๐ การฝึกภาคปฏิบัติทางจิตวิทยา

๔(๐-๘-๘)

(Psychological Practice)

ฝึกภาคปฏิบัติทางจิตวิทยาภายใต้การนิเทศของนักจิตวิทยาหรือผู้เชี่ยวชาญตามสถานที่และระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนด

ข. วิชาเลือก ๑๘ หน่วยกิต

๓๐๐ ๓๒๑ จิตวิทยาวัยเด็ก

๓(๓-๐-๖)

(Child Psychology)

ศึกษาพฤติกรรม พัฒนาการ การเจริญเติบโต สภาพทางสรีระ การเคลื่อนไหว ภาษาสติปัญญา อารมณ์ การเล่น และสังคม รวมทั้งบุคลิกภาพ เน้นความสนใจเจตคติและนิสัย การมีระเบียบวินัยในตน สุขภาพและการปรับตัวของเด็ก ตั้งแต่การเริ่มปฏิสนธิจนย่างเข้าสู่ วัยรุ่น อิทธิพลต่าง ๆ ที่มีต่อพฤติกรรมของเด็ก

๓๐๐ ๓๒๒ จิตวิทยาผิดปกติ

๓(๓-๐-๖)

(Abnormal Psychology)

ศึกษาลักษณะและสาเหตุของพฤติกรรมที่ผิดปกติต่าง ๆ บุคลิกภาพแปรปรวน โรคจิต โรคประสาท โดยศึกษาอาการแสดงของโรค การวิเคราะห์ การนำหลักการบำบัดและ การป้องกันปัญหาทางจิตตามแนวพระพุทธศาสนา ให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ในสถานที่เกี่ยวข้องหรือในชุมชนนั้น ๆ

๓๐๐ ๓๒๓ จิตวิทยาสังคม

๓(๓-๐-๖)

(Social Psychology)

ศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ทางสังคมที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและสภาวะทางจิตของมนุษย์ สถาบันและโครงสร้างทางสังคม กระบวนการต่าง ๆ ทางสังคม เจตคติ การรับรู้ทางสังคม การคณามนุษยศาสตร์ขอบพหุระหว่างบุคคล ความก้าวร้าว พฤติกรรมและบทบาททางเพศ พฤติกรรมเบี่ยงเบน การสื่อสารความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และพฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม

๓๐๐ ๓๒๔ จิตวิทยาวัยรุ่น

๓(๓-๐-๖)

(Adolescent Psychology)

ศึกษาพัฒนาการด้านต่าง ๆ เน้นถึงผลกระทบที่มีต่อวัยรุ่น บุคลิกภาพและวัฒนธรรม สภาพความแปรปรวนของอารมณ์ สติปัญญากับสัมฤทธิ์ผล การมีปรัชญาชีวิต ปัญหาทางสังคมที่มีต่อวัยรุ่น เช่น ปัญหายาเสพติด ยุวอาชญากรรม การปรับตัวของวัยรุ่นในด้านครอบครัว โรงเรียน สังคมและอาชีพ

๓๐๐ ๓๒๕ จิตวิทยาผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

๓(๓-๐-๖)

(Psychology of Adulthood and Old Age)

ศึกษาปัจจัยด้านสรีรวิทยา สังคม จิตวิทยา บทบาทที่มีต่อสังคมรอบ ๆ ตัว การปรับตัวคุณธรรมของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ตามหลักพระพุทธศาสนา และจิตวิทยาแห่งความตาย

๓๐๐ ๓๒๖ สุขภาพจิต**๓(๓-๐-๖)****(Mental Health)**

ศึกษาความหมายและความเป็นมาของสุขภาพจิต สาเหตุ ชนิด ลักษณะของปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับสุขภาพจิต อิทธิพลของสุขภาพจิตต่อการดำเนินกิจกรรมของบุคคลในด้านการเรียนรู้การทำงาน สังคมและครอบครัว การป้องกันรักษาและการส่งเสริมสุขภาพจิต ในพระพุทธศาสนา

๓๐๐ ๓๒๗ การปรับพฤติกรรม**๓(๓-๐-๖)****(Behavior Modification)**

ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในด้านทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้ กระบวนการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมและการประยุกต์หลักการนี้มาใช้ในชีวิตประจำวัน วิธีการปรับพฤติกรรมด้วยวิธีการ ต่าง ๆ

๓๐๔ ๓๒๘ จิตวิทยากระบวนการกลุ่ม**๓(๓-๐-๖)****(Psychology of Group Process)**

ศึกษาทฤษฎีของกลุ่มธรรมชาติและตัวประกอบต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการรวมการพัฒนากลุ่ม โครงสร้างของกลุ่ม และการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม

๓๐๔ ๓๒๙ จิตวิทยาการรู้คิดและปัญญา**๓(๓-๐-๖)****(Cognitive Psychology)**

ศึกษาความหมาย ความสำคัญ กระบวนการคิดขั้นสูง และระบบการจัดเก็บข้อมูล ที่ได้รับ อิทธิพลของความตั้งใจ แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาความคิด การใส่ใจ การรับรู้ การจำคนะ มนุษยศาสตร์ การลืม กระบวนการความคิด รูปแบบการคิด การเรียนรู้ภาษา การพูด การอ่านการเขียน และการแก้ปัญหา การตัดสินใจและการใช้เหตุผล และความคิดความเข้าใจทางสังคม

๓๐๐ ๓๓๐ จิตวิทยาการรับรู้**๓(๓-๐-๖)****(Psychology of Perception)**

ศึกษาโครงสร้างและทฤษฎีการรับรู้ของอวัยวะรับรู้ความรู้สึกต่าง ๆ การรับรู้รูปร่างขนาด การลงตา การรับรู้เวลา การรับรู้การเคลื่อนที่ การรับรู้ทางสังคม และพัฒนาการของการรับรู้

๓๐๔ ๓๓๑ จิตวิทยาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล**๓(๓-๐-๖)****(Psychology of Interpersonal Relationships)**

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม เน้นถึงพื้นฐานการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคลในสังคม การเข้าใจตนเอง การสื่อสาร การแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น การปรับตัวในสังคม ความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งในด้านแรงจูงใจและเจตคติต่อบุคคลในกลุ่ม ตลอดจนการใช้หลักจิตวิทยามานุษยนิยมเพื่อให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่เหมาะสม

๓๐๔ ๓๓๒ จิตวิทยาแรงจูงใจ**๓(๓-๐-๖)****(Psychology of Motivation)**

ศึกษาพื้นฐานทางสรีรวิทยาที่มีต่อแรงจูงใจและแรงผลักดันทางชีววิทยา ชักนำให้เกิดพฤติกรรม สัญชาตญาณ บทบาทของทฤษฎีการเรียนรู้และแรงจูงใจของมนุษย์จากแนวคิดจิตวิทยาต่าง ๆ และแนวพระพุทธศาสนา

๓๐๔ ๔๓๓ จิตวิทยาชุมชน

๓(๓-๐-๖)

(Community Psychology)

ความหมายและความสำคัญของสุขภาพจิตชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตชุมชน การปรับตัวของบุคคลวัยต่าง ๆ การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขฟื้นฟูเกี่ยวกับ สุขภาพจิตในชุมชน บทบาทหน้าที่ของบุคลากรผู้รับผิดชอบ สุขภาพจิตชุมชน ศึกษาและฝึกเสนอโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิตชุมชน

๓๐๔ ๔๓๔ จิตวิทยาแห่งความงอกงาม

๓(๓-๐-๖)

(Growth Psychology)

ศึกษาความงามของชีวิตที่สมบูรณ์ ลักษณะ ประเภท และขั้นตอนการพัฒนาชีวิตไปสู่การสมบูรณ์ตามหลักพุทธธรรมและเปรียบเทียบกับทัศนะของนักจิตวิทยาตะวันตก

๓๐๔ ๔๓๕ จิตวิทยาเซน

๓(๓-๐-๖)

(Zen Psychology)

ศึกษาประวัติย่อของกายเซน (ชยาน) ทัศนะของเซนต่อชีวิต อมตจิตและจิตสากลัตตา (สมมตัตตา-สัตยัตตา) วิธีทำชาเซน (ชาเตี้ยง) และโกอาน (ชางอัน)

๓๐๔ ๔๓๖ การพัฒนาตนเอง

๓(๓-๐-๖)

(Self Development)

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยาเพื่อวิเคราะห์ตนเองโดยเน้นวิธีการและแนวทางปฏิบัติในการนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองเน้นด้านความคิด แรงจูงใจ อารมณ์ เชาวน์ปัญญา บุคลิกภาพ พฤติกรรมและการแสดงออกเมื่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

๓๐๔ ๔๓๗ จิตวิทยาองค์กร

๓(๓-๐-๖)

(Organizational Psychology)

ศึกษาธรรมชาติขององค์กร พฤติกรรมบุคคลในองค์กร ความเข้าใจในหลักพฤติกรรมของมนุษย์และหลักพุทธธรรมเพื่อนำมาใช้ในการบริหารองค์กร การคัดเลือกบุคลากร การฝึกอบรมบุคลากร และการวิเคราะห์ประสิทธิภาพขององค์กร

๓๐๔ ๔๓๘ จิตวิทยาครอบครัว

๓(๓-๐-๖)

(Family Psychology)

ศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบของครอบครัว การปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ พัฒนาการเด็ก ผู้สูงวัยในครอบครัว ครอบครัวชาวพุทธ ครอบครัววิกฤต การทำแท้งในครอบครัว และแนวคิดทางพระพุทธศาสนาต่อชีวิตครอบครัว

๓๐๔ ๔๓๙ จิตวิทยาพระนิพพาน

๓(๓-๐-๖)

(Nibbana Psychology)

ศึกษาความหมาย สภาวะ อุปสรรคและหนทางนำไปสู่การบรรลุพระนิพพาน ผลที่ได้รับจากการบรรลุพระนิพพาน สภาวะจิตของพระอรหันต์โดยเปรียบเทียบพระนิพพานกับโมกษะ

๓๐๔ ๔๔๐ จิตวิทยาสิ่งแวดล้อม
(Environmental Psychology)

๓(๓-๐-๖)

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะแวดล้อมกับร่างกายและจิตใจ สภาวะแวดล้อมของสังคมเมืองกับสังคมชนบทและแสวงหาการจัดสภาวะแวดล้อมที่ดี

๓๐๔ ๔๔๑ จิตวิทยาการเรียนการสอน
(Psychology of Teaching)

๓(๓-๐-๖)

ศึกษาความหมาย ความสำคัญของการเรียนการสอน ระบบการเรียนการสอน กระบวนการจัดการเรียนการสอน การสอนเพื่อจุดประสงค์เฉพาะอย่าง รูปแบบ เทคนิคและวิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล การวางแผนการสอน และการฝึกปฏิบัติการสอน

๓๐๔ ๔๔๒ จิตวิทยากัมมัฏฐาน
(Psychology of Meditation)

๓(๓-๐-๖)

ศึกษาหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐาน ทั้งสมถะและวิปัสสนา ความแตกต่างของวิธีปฏิบัติ และผลที่ได้รับ ความเป็นเอกของวิปัสสนา วิปัสสนาภูมิและวิปัสสนาญาณ ฝึกการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐานสูตร พิสูจน์ผลดีที่ได้รับจากการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานไปใช้ในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคลและสังคม

๒.๔ ความหมายด้านการจัดการเรียนการสอน

ก. ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ จำเป็นต้องทราบและเข้าใจความของการจัดการเรียนการสอนด้วย ซึ่งมีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กิตติมา ปรีดีติลล ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะทำการจัดการเรียนการสอน มีการเรียนการสอนที่ถูกต้อง ตลอดจนมีการอำนวยความสะดวกเพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ หลักที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนควรจัดความรู้และคุณสมบัติอื่นที่ต้องการให้แก่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เนื้อหาที่สอนยึดหยุ่นตามเหตุการณ์ และท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน^{๖๑}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้เป็น ๒ คำ คือ การสอน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน และการเรียนการสอน มีความหมายกว้างกว่าการสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วย เช่น การใช้สื่อ การจัดกิจกรรม

^{๖๑}กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๖๑.

ระหว่างสอน การทดสอบ เป็นต้น การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นภารกิจที่สำคัญที่สุดของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงเพื่อให้เกิดผลต่อการเรียนการสอนอยู่เสมอ^{๖๒}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง ความพยายามของคนหนึ่งหรือหลายคน ที่จะจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลหนึ่งหรือหลายคนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้จัดต้องเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ พัฒนาความสามารถทางอารมณ์ สาธารณแก่ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

ข. แนวคิดในการจัดการเรียนการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้ให้ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน โดยได้ระบุไว้ในมาตรา ๒๔ ถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่าให้โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้^{๖๓}

๑. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

๒. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

๓. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๔. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

๕. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

๖. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการการเรียนรู้ไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๕ ไว้ว่า โรงเรียนควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น การฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

^{๖๒} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓) หน้า ๕๓.

^{๖๓} ศึกษาธิการ, กระทรวง, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖ ก), หน้า ๑๙.

อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้^{๖๔}

สรุปได้ว่าในการจัดการเรียนการสอน ต้องจัดให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามวิธีการฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้ใช้ในการแก้ปัญหาและ ป้องกันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และรอบรู้ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

ค. ขอบข่ายของการจัดการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงขอบข่ายของการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีดิลก กล่าวว่า งานหรือกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติ ได้แก่ การจัดแผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การจัดห้องสมุด และการจัดทำคู่มือครู^{๖๕}

นิพนธ์ กินาวงศ์ กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนอาจแยกได้คือการจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน การจัดตารางสอน การกำหนดแบบเรียน และการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา^{๖๖}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในโรงเรียนดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอนดังนี้ คือ การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การปรับปรุงการเรียนการสอนและฝึกงาน^{๖๗}

เอกชัย กี่สุขพันธ์ กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอนเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ กระบวนการเรียนการสอนนี้จะต้องประกอบด้วย การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน เช่น การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบต่าง ๆ เป็นต้น การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อการเรียนการสอน เช่น การจัดตารางสอน การจัดห้องสมุด การจัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการสอน เป็นต้น และประการสุดท้าย คือ การสอนของครูซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญของกระบวนการเรียนการสอน^{๖๘}

จิตต์ หมวดสง กล่าวว่า การจัดการเรียนที่เหมาะสมมีการสอนที่ถูกต้อง ตลอดจนการอำนวยความสะดวก เพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ หลักที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน ควรจัดความรู้และคุณสมบัติอื่นที่ต้องการให้แก่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เนื้อหาที่สอนยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น และความสนใจของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติได้แก่ การจัด

^{๖๔}กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, หน้า ๓.

^{๖๕}กิตติมา ปรีดีดิลก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, ๒๕๕๑ หน้า ๖๑ – ๖๔.

^{๖๖}นิพนธ์ กินาวงศ์, เอกสารคำสอน หลักการบริหารการศึกษา, พิษณุโลก, (ภาควิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑), หน้า ๖๙ – ๗๑.

^{๖๗}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗ – ๑๘.

^{๖๘}เอกชัย กี่สุขพันธ์, หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป, (ม.ป.ท.), ๒๕๕๑ หน้า ๑๕๓.

แผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การจัดห้องสมุด และการจัดคู่มือครู^{๖๙}

จากแนวคิดของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดแผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดชั้นเรียน การจัดแบบเรียน

ข. การจัดแผนการเรียน

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการจัดทำแผนการเรียนไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีติลล ได้กล่าวถึง การจัดแผนการเรียนการสอนเป็นการกำหนดรายวิชาต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีเป้าหมาย เป็นการกำหนดแผนไว้ล่วงหน้าตลอดระยะเวลาของการศึกษา จะต้องศึกษาอะไรบ้าง มากน้อยเท่าไร โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระที่มีประกอบอยู่ในหลักสูตร วิธีจัดแผนการเรียนจะต้องคำนึงถึงผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดความสนใจและความสามารถจากภาคปฏิบัติ โรงเรียนมักจัดแผนการเรียนโดยคำนึงถึงความสนใจและความสามารถควบคู่กันไปกับการคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ครู เครื่องมือ และอุปกรณ์ มีอย่างไรจัดอย่างนั้น และจัดตามความเห็นชอบโรงเรียนและครู^{๗๐}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่า โรงเรียนต้องจัดทำแผนการเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนได้ตามถนัดตามความสนใจและความสามารถ แผนการเรียนเป็นการกำหนดรายวิชาให้นักเรียนมีวิชาบังคับ วิชาเลือก และวิชาเลือกเสรีอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหน้าที่ของฝ่ายวิชาการที่จะต้องศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรให้เข้าใจโดยละเอียด และในการจัดแผนการเรียนควรอาศัยข้อมูลต่อไปนี้^{๗๑}

๑. มีการสำรวจสภาพท้องถิ่น อุตสาหกรรม และความต้องการของผู้ปกครอง
๒. มีการสำรวจความต้องการของนักเรียนนักเรียน
๓. มีการสำรวจความต้องการของสถานประกอบอุตสาหกรรม
๔. มีการสำรวจความพร้อมของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร เครื่องมือ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการแปลงสาธิต โรงประลอง เป็นต้น
๕. มีการนำผลสรุป มาสรุปวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การจัดแผนการเรียนของนักเรียนนักเรียน
๖. แผนการเรียนที่เปิดสอนจากการประชุมพิจารณาปรับแผนการเรียนได้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน

การจัดแผนการเรียนนี้ โรงเรียนแต่ละแห่งจะจัดแตกต่างกันไปตามสภาพความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนครูอาจารย์ โรงเรียนขนาดใหญ่สามารถจัดแผนการเรียนได้มากโรงเรียนขนาดเล็ก

^{๖๙} จิตต์ หมดสง, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (ม.ป.ท.), ๒๕๓๔, หน้า ๙๒.

^{๗๐} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (ม.ป.ท.), ๒๕๕๑, หน้า ๖๒.

^{๗๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนเป็นการกำหนดรายวิชาต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีเป้าหมายเป็นการกำหนดแผนไว้ล่วงหน้าตลอดระยะเวลาของโรงเรียนจะต้องศึกษาอะไรบ้าง มากน้อยเพียงไร โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระที่มีประกอบอยู่ในหลักสูตร โดยคำนึงถึงผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดความสนใจและความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ครู เครื่องมือ และอุปกรณ์ รวมถึงความเห็นชอบของโรงเรียนและคณะครู

ง. การจัดตารางสอน

ในการจัดตารางสอนนั้น มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชาและเวลาที่จะเรียนโดยละเอียดประจำวัน ตลอดสัปดาห์ มีหลักในการจัดตารางสอนดังนี้^{๗๒}

๑. จัดให้ครบตามโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้ นักเรียนนักเรียนได้ลงทะเบียนและเรียนได้ตามหลักสูตร

๒. มีการพิจารณาการจัดตารางสอนตามธรรมชาติของแต่ละวิชา เพื่อเอื้ออำนวยต่อการเรียนของนักเรียนนักเรียน ไม่ให้เกิดความเครียดหรือเหนื่อยเกินไป และไม่ให้ผลรายวิชาหนึ่งกระทบกับอีกวิชาหนึ่ง เช่น วิชาภาคปฏิบัติ ควรจัดควบคู่กับทฤษฎีของวิชานั้น และไม่ควรเป็น ๒ รายวิชาในวันหนึ่ง

๓. จัดให้มีเวลาที่นักเรียนนักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

๔. จัดวิชาที่เป็นทฤษฎีและมีการคำนวณไว้ในภาคเช้ามากกว่าบ่าย

๕. ควรพิจารณาถึงครูอาจารย์ เช่น ความสะดวกที่จะสอน การมีเวลาว่างตรงกันเพื่อการประชุมหารือในภาควิชาหรือแผนกวิชา

กิตติมา ปรีดีติลล กล่าวว่า การจัดตารางสอน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจะจัดขึ้นเพื่อเป็นตารางกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในระยะหนึ่งสัปดาห์ โดยกิจกรรมนั้นจะสัมพันธ์กับ เวลา หลักสูตร และหลักการพัฒนาผู้เรียน การบริหารงานวิชาการจะบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดตารางสอนด้วยเพราะถ้าตารางสอนไม่ถูกต้องครบถ้วน เนื้อหาในหลักสูตรในเวลาจำกัดผลเสียก็จะเกิดกับผู้เรียน ดังนั้นการจัดทำตารางสอน ผู้บริหารควรคำนึงถึงหลักในการจัดต่อไปนี้^{๗๓}

๑. ต้องบรรจุวิชาเรียนและเวลาเรียนให้ครบตามหลักสูตรที่กำหนดให้

๒. กำหนดเวลาเรียนโดยแบ่งเป็นจำนวนคาบของแต่ละวิชาและแต่ละวัน หากวิชาใดมีความสำคัญที่จะจัดจำนวนคาบมากกว่าบางวิชาย่อมเป็นไปได้

๓. กำหนดวิชาที่เรียนลงในแต่ละคาบวิชา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละวิชา

๔. วิชาที่ใช้ความคิดมากไม่ควรอยู่ซ้อนกันหลายคาบวิชาในวันเดียวกัน

๕. วิชาที่มีการปฏิบัติมากควรจัดเป็น ๒ คาบติดต่อกัน

๖. ควรจัดจำนวนคาบหรือเวลาเรียนตอนเช้าให้มากกว่าตอนบ่าย

๗. การจัดวางวิชาในแต่ละคาบ แต่ละวัน ต้องสัมพันธ์กับเวลาของผู้สอนด้วย

^{๗๒}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ,(กรุงเทพ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๖ – ๑๘๗.

^{๗๓}กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (ม.ป.ท.), ๒๕๕๑, หน้า ๖๒.

๘. ควรเฉลี่ยปริมาณชั่วโมงของผู้สอนให้ทัดเทียมกัน

อำภา บุญช่วย กล่าวว่า ตารางสอนที่กำหนด วัน เวลา และกลุ่มผู้เรียนที่จำทำการเรียนการสอน ปกติตารางสอนจะจัดไว้เป็นสัปดาห์ การจัดตารางสอนเป็นการวางแผนงานส่วนหนึ่งของโรงเรียนที่จำเป็นยิ่ง เพราะถ้าไม่มีการกำหนดตารางไว้จะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปไม่ราบรื่น การจัดตารางสอนเพื่อให้นักเรียนได้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ครบตรงตามหลักสูตรนั้น เป็นงานละเอียดประณีต ผู้จัดจะต้องเป็นผู้เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดีพอสมควรจะต้องรู้เนื้อหาวิชาอีกทั้งจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับ วัย และพัฒนาการของเด็กในแต่ละชั้นเป็นอย่างดีเพื่อจะได้จัดเนื้อหาวิชาและคาบเวลาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม^{๗๔}

สรุปได้ว่า การจัดตารางสอนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะจัดทำขึ้น เพื่อเป็นตารางกำหนดกิจกรรมต่างๆ เวลา และการนัดหมายระหว่างครูกับนักเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จะใช้เรียนตลอดสัปดาห์ ซึ่งมีหลักในการจัดตารางสอน ดังนี้ จัดให้ครบตามโครงสร้างของหลักสูตร กำหนดเวลาเรียนโดยแบ่งเป็นจำนวนคาบของแต่ละวิชาแต่ละวัน กำหนดวิชาต่างๆ โดยดูลักษณะของวิชา ตามความเหมาะสมในแต่ละคาบ วิชาที่เป็นทฤษฎี และมีการคำนวณควรกำหนดไว้ในช่วงเช้า วิชาที่ฝึกปฏิบัติควรจัดเป็น ๒ คาบติดต่อกัน พิจารณาถึง ครู อาจารย์ในวัน เวลา ที่จะสอน และควรเฉลี่ยปริมาณชั่วโมงสอนให้ทัดเทียมกัน

จ. การจัดอาจารย์เข้าสอน

ในการจัดอาจารย์เข้าสอนเป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารจะต้องดำเนินการให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพ และความคุ้มค่าให้มากที่สุด มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงการจัดครูเข้าสอนไว้ ดังนี้

จิตต์ หมดสง กล่าวว่า การจัดครูเข้าสอนเป็นหน้าที่อันสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารที่จะรู้จักเลือกจัดครูผู้สอนได้เหมาะสมกับแต่ละวิชา แต่ละระดับชั้น และแต่ละความสามารถของผู้เรียน นอกจากผู้สอนจะมีความรู้และความสามารถในวิชาที่สอนแล้ว เทคนิควิธีการสอนก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ตลอดจนความสามารถในการปกครองดูแลเด็กอยู่ในกรอบ หรือแนวทางที่ต้องการ หน้าที่อันสำคัญของผู้บริหารก็คือ สามารถเลือกและจัดครูเข้าสอนได้ผลตามที่คาดหวังไว้ และหลักในการจัดครูเข้าสอนมีดังนี้^{๗๕}

๑. สำรวจความพร้อมของโรงเรียนก่อนเปิดแผนการเรียน
๒. กำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สอนรายวิชาในแผนการเรียน
๓. จัดตามความถนัดของครูผู้สอน คือ จัดตามวิชาเอก วิชาโทที่เรียนมาจัดตามวิชาที่ครูมีความสนใจหรือวิชาที่ครูมีประสบการณ์มาก่อน
๔. การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู โดยจัดครูคนเดียวให้สามารถสอนได้หลายวิชา และจัดครูฝ่ายสนับสนุนการสอนช่วยฝ่ายปฏิบัติการและจัดคาบเรียนให้ตรงกัน
๕. จัดหาบุคลากรภายนอกมาช่วยสอนในโรงเรียน
๖. การจัดครูสอนแทนเมื่อครูมาทำการสอนไม่ได้
๗. การใช้เงินบำรุงการศึกษาจ้างครูสอน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู

^{๗๔} อำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๖๗.

^{๗๕} จิตต์ หมดสง, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (ม.ป.ท.), ๒๕๓๔, หน้า ๙๖ – ๙๗.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การจัดครูอาจารย์เข้าสอนเป็นงานฝ่ายวิชาการ การพิจารณาความเหมาะสม และถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็น การดำเนินงานของการจัดครูอาจารย์เข้าสอนมีดังนี้^{๗๖}

๑. การสำรวจความพร้อมของบุคลากรด้านครูอาจารย์ ก่อนเปิดหลักสูตรใหม่หรือเปิดแผนการสอนเพิ่ม

๒. สำรวจภาระงานของครูอาจารย์

๓. สำรวจคุณสมบัติของครูอาจารย์ เช่น วุฒิ ประสบการณ์ ความชำนาญในด้านการสอนของแต่ละวิชา

๔. จัดตามความพร้อมของครูผู้สอน เช่น ความถนัด และความต้องการในการสอนได้แก่

๑) จัดตามวุฒิทางการศึกษา

๒) จัดตามความสนใจและความถนัด

๓) จัดตามความเชี่ยวชาญและประสบการณ์

๕. การแก้ไขปัญหาการขาดครูอาจารย์

๑) ให้ครูอาจารย์ได้ไปฝึกอบรมในบางรายวิชาที่ขาดแคลนครูอาจารย์ที่จะสอน

๒) จัดบุคลากรฝ่ายอื่นให้ช่วยสอน เช่น บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอน

๓) จัดรวมกลุ่มนักเรียนนักเรียน

๔) จัดหาวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

สรุปได้ว่า การจัดครูเข้าสอนจะต้องพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ สติปัญญา นิสัยใจคอ ของครูแต่ละคนว่ามีความเหมาะสมที่จะสอนในวิชาที่สอนและระดับใด อีกทั้งยังต้องเป็นผู้ที่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อปรับปรุงวิธีสอนอยู่เสมอ มีบุคลิกลักษณะดีเป็นที่เคารพและศรัทธาของนักเรียน ดังนั้น การจัดครูเข้าสอนจะต้องพิจารณาวิธีในการจัดอย่างรอบคอบ

ฉ. การจัดชั้นเรียน

กิตติมา ปรีดีดิลก กล่าวว่า การจัดชั้นเรียนมีความสำคัญไม่น้อยต่อการเรียนการสอนในการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารจำเป็นต้องทราบถึงจำนวนชั้นที่จะทำการสอนจะแบ่งเป็นอย่างไร เป็นกี่ชั้น แต่ละชั้นจะยึดถือวิธีการคัดเลือกอย่างไร สิ่งนี้จะต้องทราบก่อนเพื่อประสานงานกับฝ่ายอาคารสถานที่และฝ่ายวิชาการอีกทีหนึ่ง ในการจัดชั้นเรียนขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย และปรัชญาของโรงเรียน แต่หลักที่น่าจะคำนึงถึง คือ การพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เต็มที่ อาจจะต้องจัดชั้นโดยคำนึงถึงความแตกต่างในความสามารถของแต่ละคนก็ได้ การจัดแบ่งชั้นเรียนอาจจัดกระทำได้หลายวิธี คือ แบ่งตามความสามารถ แบ่งแบบคละ แบ่งตามเอกัตภาพ^{๗๗}

นิพนธ์ กินาวงศ์ กล่าวว่า การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน หมายถึง การแบ่งนักเรียนแต่ละระดับชั้นเป็นห้องๆ ในกรณีที่นักเรียนในระดับชั้นใด มีมากกว่า ๑ ห้องเรียน งานในด้านการแบ่งกลุ่มนักเรียนนั้น อาศัยแนวคิดทางจิตวิทยา และความรู้ทางวัตกรรมการศึกษาเข้าช่วย สามารถ

^{๗๖} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๘๙ – ๑๙๐.

^{๗๗} กิตติมา ปรีดีดิลก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๖๔ – ๖๕.

แบ่งชั้นเรียนได้หลายวิธี คือ การแบ่งกลุ่มนักเรียนแบบคละ การแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความสามารถ การแบ่งกลุ่มแบบไม่มีระดับชั้น และการเรียนแบบรายบุคคล^{๗๘}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การจัดชั้นเรียนในระดับการศึกษาขั้นต้นจะแบ่งกลุ่มนักเรียนได้ ดังนี้ คือ^{๗๙}

๑. การจัดกลุ่มตามความรู้ความสามารถของนักเรียน โดยพิจารณาจากผลการเรียน โดยจัดเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีคะแนนสูง การดูผลการเรียนของนักเรียนจะพิจารณาจากแต่ละวิชาหรือคะแนนเฉลี่ยรวมทุกวิชา

๒. การจัดแบ่งตามรายชื่อ จัดโดยการคละกันไปตามบัญชีรายชื่อ บางครั้งก็เป็นการเรียงลำดับตัวอักษรของชื่อนักเรียน โดยไม่คำนึงถึงความสามารถพิเศษของนักเรียน

๓. จัดตามวิชาที่เป็นความสามารถพิเศษที่นักเรียนลงทะเบียนเรียน เช่น นักเรียนดนตรี นักเรียนเกษตร นักเรียนอุตสาหกรรมศิลป์ เป็นต้น

๔. จัดแบบผสมผสาน กล่าวคือ บทเรียนกลุ่มเดียวกับบางครั้งก็เรียนวิชาเดียวกัน แต่ถ้าเป็นวิชาเลือกก็จะไปเรียนรวมกับผู้ที่เรียนรวมกับผู้ที่เรียนวิชาเลือกนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การจัดชั้นเรียนนั้น มีความสำคัญต่อการเรียนการสอน ในการบริหารโรงเรียนการจัดชั้นเรียนขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของโรงเรียน และผู้บริหารต้องพึงระลึกว่า การจัดชั้นเรียนที่ถูกต้องและเหมาะสม ย่อมช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

ข. การจัดแบบเรียน

ในการจัดการเรียนการสอน การจัดแบบเรียนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่โรงเรียนต้องให้ความสนใจในการเลือกแบบเรียนหรือกำหนดแบบเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถได้ตามศักยภาพ ได้มีนักเรียนได้กล่าวถึงการจัดแบบเรียนไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีติลล ได้เสนอวิธีการเลือกแบบเรียนไว้ดังนี้^{๘๐}

๑. เนื้อหาในหนังสือเป็นองค์ประกอบกิจกรรมที่ครูจะสอนในชั้นหรือไม่

๒. เนื้อหาในหนังสือเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้ไหม เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนมากน้อยเพียงใด

๓. ภาษาที่ใช้เหมาะสมแก่วัย และพื้นฐานความรู้ของเด็กหรือไม่ เช่น คำหรือประโยคไม่ควรยากหรือซับซ้อนในความเข้าใจของเด็กแต่้วย

๔. หนังสือมีเนื้อหาทันต่อเหตุการณ์หรือไม่

๕. ผู้แต่งตำราเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเขียนหรือไม่

๖. การพิมพ์ การจัดรูปหนังสือ เหมาะสมแก่เด็กหรือไม่

กิตติมา ปรีดีติลล กล่าวว่าแบบเรียน คือ หนังสือที่เขียนขึ้นโดยมีเนื้อหาสาระตรงตามหลักสูตรเป็นหนังสือที่จัดลำดับเนื้อหาสาระไว้อย่างเป็นระบบ และมีลักษณะง่ายๆ สำหรับใช้ในการเรียน อาจมีลักษณะเป็นเล่มเดียวเป็นชุด หรืออาจเป็นแผ่นก็ได้ มีชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น แบบเรียน แบบสอนอ่าน หนังสือประกอบการเรียน เป็นต้น หนังสือเหล่านี้มีความจำเป็นสำหรับ

^{๗๘} นิพนธ์ กิณวงศ์, เอกสารคำสอน หลักการบริหารการศึกษา, หน้า ๖๙.

^{๗๙} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๘๘ – ๑๘๙.

^{๘๐} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๖๖.

การสอนช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างดี การเรียนการสอนที่จะมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับแบบเรียนที่ใช้อย่างแท้จริง หรือเพียงเพื่ออ่านประกอบแบบเรียนที่ใช้ในปัจจุบันแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ แบบเรียนบังคับและแบบเรียนอ่านประกอบจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องรู้จักเลือกแบบเรียนที่มีคุณค่า^{๘๑}

พนัส หันนาคินทร์ กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนนอกจากจะมีประมวลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอนแล้ว ตำราเรียน นับว่ามีความสำคัญยิ่ง โรงเรียนจึงควรกำหนดแนวทางในการเลือกตำราเรียน เพื่อให้ได้ตำราเรียนที่มีคุณภาพ และการที่จะเลือกตำราเรียนที่มีคุณภาพดีนั้นก็มีหลักเกณฑ์ในการเลือกแบบเรียนดังนี้^{๘๒}

๑. หนังสือนั้นเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนเป็นส่วนรวม และเหมาะสมกับจุดประสงค์ของวิชานั้นโดยเฉพาะหรือไม่

๒. ความถูกต้องแน่นอนของเนื้อหาในหนังสือ

๓. ลักษณะการอธิบายเนื้อหาวิชา การใช้คำศัพท์ และถ้อยคำต่างๆ ชัดเจนเพียงไร

๔. การจัดเรียงเนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่

๕. ครูจะใช้ประโยชน์จากหนังสือในการสอนได้หรือไม่

๖. มีเครื่องช่วยในการค้นคว้าสำหรับนักเรียน

๗. ลักษณะภายนอกของหนังสือ เช่น คุณภาพการพิมพ์ กระดาษ การเย็บการเข้าเล่ม ตลอดจนความน่าจับต้องของหนังสือด้วย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า ตำราเรียนเป็นเครื่องประหยัดเวลาในการสอนของครูอาจารย์ เนื้อหาบางอย่างครูอาจารย์อาจกำหนดให้นักเรียนไปค้นคว้าจากห้องสมุดตามหนังสือที่กำหนดให้อ่านเพิ่มเติม และนำมาอภิปรายหรือจัดทำเป็นรายงานเพื่อให้นักเรียนนักเรียนมีความรู้กว้างขวาง ตำราเรียนเป็นหลักในการกำหนดเนื้อหาตามหลักสูตรรายวิชาที่เรียน ด้วยเหตุนี้ ครูอาจารย์มีแนวโน้มจะใช้ตำราเรียนหรือแบบเรียนเล่มใดเล่มหนึ่ง หรือเล่มที่ตนเองเขียนให้เพียงเล่มเดียว ครูอาจารย์ควรได้ส่งเสริมบเรียนนักเรียนให้ได้ใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม ซึ่งควรจะได้รับคามสนับสนุนจากฝ่ายบริหารของโรงเรียน โดยสามารถทำได้ดังนี้^{๘๓}

๑. จัดตำราและแบบเรียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาต่างๆ มาไว้ในห้องสมุด

๒. ให้ครูอาจารย์ได้จัดทำโครงการสอนหรือแผนการสอน โดยกำหนดหนังสืออ่านประกอบให้กับนักเรียน

สรุปได้ว่า การจัดแบบเรียนนั้นผู้บริหารต้องให้ความสนใจและใช้ความละเอียดรอบคอบในการจัดแบบเรียนที่มีคุณภาพตรงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา มีความชัดเจน และเขียนได้อย่างถูกต้องในการจัดแบบเรียน อาจใช้วิธีการเลือกแบบเรียนที่ผู้จัดทำขึ้นหรือส่งเสริมให้ผู้สอนจักแบบเรียนขึ้นใช้เอง

^{๘๑} กิตติมา ปรีดีดิลก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๖๖.

^{๘๒} พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, หน้า ๑๙๖ – ๑๙๗.

^{๘๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๙๑ – ๑๙๓.

๒.๕ ความหมายด้านการจัดกิจกรรม

ก. ความหมายของกิจกรรมนักเรียน

ธีระวุฒิ ประทุมทรัพย์ กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นประสบการณ์ส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่ได้จัดขึ้นในห้องเรียนตามปกติเหมือนวิชาอื่นๆ ที่มุ่งให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ เพื่อพัฒนาตนเองจัดเป็นของนักเรียนโดยนักเรียนและเพื่อนนักเรียน^{๘๔}

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนร่วมกันจัดขึ้นนอกเวลาเรียน และนอกเหนือหลักสูตรที่โรงเรียนกำหนดให้นักเรียนในเวลาเรียนปกติทั้งนี้ด้วยความสมัครใจของนักเรียนเอง และด้วยความช่วยเหลือเอื้ออำนวยความสะดวกของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมแต่ละอย่างบรรลุความสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้^{๘๕}

กุต กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นโปรแกรมให้นักเรียนดำเนินงาน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นนันทนาการ เพิ่มพูนความรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออก ซึ่งความสนใจและความสามารถ มีการจัดหาเงินเพื่อดำเนินการเองและอยู่ภายใต้การควบคุมของโรงเรียน^{๘๖}

สมพงษ์ มั่นระวัง กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยนักเรียนและเพื่อนนักเรียนได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นไปด้วยความสมัครใจของนักเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพและเป็นกิจกรรมที่ไม่มีค่าหน่วยกิตและไม่มีคะแนนให้^{๘๗}

จากการให้ความหมายของกิจกรรมนักเรียนดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนพึงจัดร่วมกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จริงทางการศึกษา เป็นการพัฒนานักเรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และวิชาการ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ และไม่มีการให้หน่วยกิตหรือคะแนนใดๆ เข้าไปเกี่ยวข้อง

ข. ความสำคัญของกิจกรรมนักเรียน

ประดัด นิลพังงา กล่าวว่ากิจกรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดให้นักเรียนเพราะ^{๘๘}

๑. เพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตวิทยาของนักเรียน ซึ่งต้องการยอมรับขงบุคคลในวัยเดียวกัน การเป็นสมาชิกของกลุ่ม ได้รับความสำเร็จ การชมเชย การฝึกทักษะ ความ

^{๘๔} ธีระวุฒิ ประทุมทรัพย์, *การบริหารกิจกรรมนักเรียน*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๓๖.

^{๘๕} กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์, *การบริหารกิจกรรมนักเรียน*, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ๔๕๔.

^{๘๖} Good, Carter V. *Dictionary of Education*, New York, McGraw – Hill, ๑๙๗๐, pp. ๑๒.

^{๘๗} สมพงษ์ มั่นระวัง, *เอกสารคำสอนวิชาแนะแนว ๕๐๑ พื้นฐานการแนะแนวและงานด้านกิจกรรมนักเรียน*, พิษณุโลก, (ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๕), หน้า ๒๓๕.

^{๘๘} ประดัด นิลพังงา, *ความคิดเห็นของอาจารย์และนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียนส่วนกลาง*, *วิทยานิพนธ์ ค.ม.*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๑๘ – ๑๙.

ช่วยเหลือ ทางด้านวิชาการ การอยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งอบอุ่นเป็นมิตรและเข้าใจกัน เพื่อทดแทนสิ่งที่ตนเองขาด เช่น ความสามารถในการเรียน

๒. ดึงความสนใจ ความสามารถพิเศษและความกระตือรือร้นของนักเรียนให้แสดงออกมาได้ เช่นกิจกรรมทางด้านการจัดหนังสือ ดนตรี วาดเขียน และกิจกรรมซึ่งมีการแข่งขันกัน นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมเหล่านี้ปรากฏให้เห็นก็ต่อเมื่อมีอิสระในการเลือกทำ ทำโดยสมัครใจและตระหนักในความรับผิดชอบกิจกรรมนั้นๆ

๓. ช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและตนเอง เพราะเมื่อนักเรียนมีกิจกรรมซึ่งตนเองสนใจร่วมทำกับเพื่อน เขาจะไม่ตั้งตนเป็นผู้ต่อต้านสังคม นอกจากนี้ยังอาจเกิดความสนใจใหม่ขึ้น

๔. เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและนักเรียนกับครูอาจารย์ เพราะการได้ทำงานร่วมกัน ทำให้บุคคลได้มีโอกาสรู้จักกันมากขึ้น

๕. ช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำของเด็กได้ดีกว่าการเรียนในชั้นเรียน

สมพงษ์ มั่นระวัง ได้ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้^{๘๙}

๑. สร้างเสริมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่สลับซับซ้อนได้อย่างมีความสุขและสร้างสรรค์

๒. ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวาง

๓. ช่วยให้นักเรียนมีความรอบรู้หลายอย่าง

๔. ช่วยควบคุมพลังส่วนเกินของนักเรียนและส่งเสริมให้ออกมาในทางสร้างสรรค์และมีประโยชน์

๕. ช่วยให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายของการศึกษา

๖. ช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

๗. การร่วมมือร่วมใจกันทำงานก่อให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

๘. เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพกายและจิต

๙. ช่วยให้นักเรียนได้สำรวจตนเอง รู้จักตนเองในด้านต่างๆ ดีขึ้น

๑๐. ส่งเสริมการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญเพิ่มเติมว่าเนื่องจากผู้เรียนมีธรรมชาติที่ต้องการจะรวมกลุ่มกันอยู่แล้ว โรงเรียนจึงควรใช้การรวมกลุ่มและพลังจากกลุ่มไปในทางสร้างสรรค์โดยอาศัยกิจกรรมเป็นเครื่องมือจึงจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนดังนี้^{๙๐}

๑. ได้ค้นพบความสนใจและความถนัดที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองยิ่งขึ้น

๒. ได้ค้นพบว่าตนเองเหมาะสมกับบทบาทในกลุ่มเพื่อนและยอมรับในบทบาทนั้น

^{๘๙} สมพงษ์ มั่นระวัง, เอกสารคำสอนวิชาแนะแนว ๕๐๑ พื้นฐานการแนะแนวและงานด้านกิจกรรมนักเรียน, หน้า ๒๓๕ - ๒๓๖.

^{๙๐} กรมวิชาการ, คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

๓. ทำให้รักและผูกพันกับโรงเรียน รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๔. ฝึกนิสัยที่ดีของการอยู่ในสังคม

สรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นการจัดประสบการณ์ของนักเรียน ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนใช้พลังความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ รู้จักคุณค่าของเวลาเป็นเครื่องมือเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ นอกจากนี้กิจกรรมนักเรียนยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของสถาบันและประเทศชาติอีกด้วย

ค. ประเภทและลักษณะของงานกิจกรรมนักเรียน

พนัส หันนาคินทร์ ได้แบ่งกิจกรรมนักเรียนโดยถือลักษณะกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นเกณฑ์ ดังนี้^{๙๑}

๑. กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครอง และการบริหารของนักเรียน ได้แก่ สถานักเรียน สโมสร หรือองค์การนักเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการการปกครองและจัดกิจกรรมต่างๆ

๒. กิจกรรมเกี่ยวข้องกับวิชาการ เช่น ชมรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมวิชาการและประสบการณ์อื่นๆ

๓. กิจกรรมเกี่ยวกับการพิมพ์ ได้แก่ การจัดทำหนังสือพิมพ์ การทำวารสารการเสนอข่าวบทความต่างๆ

๔. กิจกรรมเกี่ยวกับกีฬา ได้แก่ การจัดการแข่งขันกีฬภายใน กีฬาภายนอก กีฬาเพื่อสุขภาพพลานามัยและกีฬาเพื่อเชื่อมความสามัคคี

๕. กิจกรรมเกี่ยวกับการละครและดนตรี การพูดในที่สาธารณะสิ่งเหล่านี้เป็นศิลปะและเป็นการฝึกประสบการณ์ให้แก่นักเรียนเป็นอย่างดี

๖. กิจกรรมเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อบุคคลอื่นๆ โดยไม่หวังผลตอบแทน นับเป็นคุณธรรมสูงสุดที่มนุษย์พึงมีต่อกัน

ประเภทและลักษณะของกิจกรรมนักเรียนในแต่ละโรงเรียนอาจมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของโรงเรียน กิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนานั้น จะต้องได้รับความสนใจและความสมัครใจจากนักเรียนโดยไม่ขัดต่อนโยบายของโรงเรียน

จินตนา ยูนิพันธ์ ได้แบ่งประเภทกิจกรรมนักเรียนตามวัตถุประสงค์ เนื้อหา และลักษณะกิจกรรมแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้^{๙๒}

๑. กิจกรรมด้านวิชาการ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ทางวิชาการอันควรได้รับการส่งเสริมให้อิสระทางความคิดแต่ต้องอยู่ในขอบเขต

๒. กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ให้แก่นักเรียนในด้านศิลปะและวัฒนธรรม

^{๙๑} พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, หน้า ๒๒๒ - ๒๒๔.

^{๙๒} จินตนา ยูนิพันธ์, องค์การในการจัดกิจกรรมนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๔ - ๑๒๕.

๓. กิจกรรมด้านกีฬาและนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักเรียนในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม พัฒนาทักษะทางการกีฬาและให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน

๔. กิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างสาธารณสมบัติ หรือกิจกรรมช่วยเหลือผู้อื่นรวมทั้งการพัฒนาตนเองของนักเรียน

๕. กิจกรรมส่วนกลาง เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมของนักเรียนและยังเป็นฝ่ายควบคุม รวมทั้งให้การสนับสนุนกิจกรรมอื่นๆ อีกด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายของกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนอาจเสนอแนะต่อผู้เรียน ไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ดังนี้^{๔๓}

๑. กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เป็นกิจกรรมที่มุ่งจัดขึ้นเพื่อเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพ โดยอาจเน้นอาชีพอิสระที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้ขั้นตอนกระบวนการประกอบอาชีพ จากการศึกษาค้นคว้าและจากประสบการณ์ต่างๆ ทั้งนี้ควรได้ทดลองปฏิบัติด้วย

๒. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเกษตร และนำเทคนิควิธีการมาใช้ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานทางการเกษตรให้ดีขึ้น

๓. กิจกรรมส่งเสริมการสหกรณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมการนำระบบสหกรณ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งแก่ตนเองและสังคม

๔. กิจกรรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ประสบการณ์ในงานด้านอุตสาหกรรม เพื่อให้ผู้เรียนสนใจในงานอาชีพด้านอุตสาหกรรม

๕. กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความศรัทธาในศาสนา และให้พบเห็นศิลปะและวัฒนธรรมไทย เพื่อให้รู้สึกชื่นชมและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ไทย

๖. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้รู้จักและใช้สินค้าไทย เพื่อพัฒนาค่านิยมที่ถูกต้องเป็นการใช้สินค้าไทย

๗. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด เช่น กิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในรายวิชาต่างๆ โดยเน้นการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จริงมีใช้การสอนเนื้อหาเพิ่มจากบทเรียนในชั้นเรียน

๘. กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่างๆ ในหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจรายวิชาต่างๆ โดยเน้นการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จริงมีใช้การสอนเนื้อหาเพิ่มเติมจากบทเรียนในชั้นเรียน

๙. กิจกรรมกีฬา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเล่นกีฬาร่วมกันเพื่อความสามัคคีมีน้ำใจ นักกีฬาและรักการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

๑๐. กิจกรรมนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน

^{๔๓} ศึกษาธิการ, กระทรวง, คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๓), หน้า ๙ - ๑๐.

๑๑. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมความรู้ความเข้าใจในศิลปะและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้รู้สึกหวงแหนและมีส่วนร่วมในการรักษาไว้เป็นมรดกของชาติสืบไป

๑๒. กิจกรรมทัศนศึกษา เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมให้มีการศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้มีโอกาสพบเห็นและสัมผัสกับธรรมชาติ ศิลปะโบราณสถานและแหล่งวิทยาการต่างๆ

๑๓. กิจกรรมลูกเสือ – เนตรนารี – ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดน (เฉพาะชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย) เป็นกิจกรรมที่จัดให้มุ่งอบรมบ่มนิสัย ให้เป็นพลเมืองดีตามจารีตประเพณีของชาติบ้านเมือง และตามอุดมคติ อุดมการณ์ของลูกเสือ – เนตรนารี – ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดน โดยการดำเนินการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามข้อกำหนด ของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ กองยุวกาชาด สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์และกรมการรักษาดินแดน

แกรทธรอน และสเปนเดอร์ ได้พิจารณาแบ่งโดยเนื้อหาของกิจกรรม ซึ่งแบ่งได้ ๕ ประเภทคือ^{๙๔}

๑. เนื้อหาด้านการบริการได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการให้บริการหรือให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลอื่นๆ เช่น การช่วยเหลืออธิบายบทเรียนให้เพื่อนช่วยดูแลการใช้น้ำให้เป็นไปโดยประหยัด อาสาพัฒนาชุมชน เป็นต้น

๒. เนื้อหาด้านงานอดิเรกหรือความสนใจพิเศษ ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาหรือขยายความสนใจพิเศษของนักเรียนให้กว้างขึ้น เช่น ชุมนุมประวัติศาสตร์ ชุมนุมสะสมแสตมป์ ชุมนุมถ่ายภาพ เป็นต้น

๓. เนื้อหาด้านการเพิ่มทักษะและการปรับปรุงตนเองได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยเพิ่มพูนทักษะพิเศษหลายๆ อย่างให้แก่นักเรียน เช่น การฝึกพูด การทำอาหาร การซ่อมเครื่องจักรกล เล็กๆ น้อยๆ การทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๔. เนื้อหาการแสดงและการสื่อสาร ได้แก่ กิจกรรมที่จะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนมีความสามารถทางด้านการแสดงออกต่อสาธารณชน และการสื่อสารมวลชน เช่น การแสดงละคร การร้องประสานเสียง การทำหนังสือพิมพ์ การออกรายการวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

๕. เนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตในอนาคต ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างเป็นระบบในเรื่องชีวิตในอนาคต ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างเป็นระบบในเรื่องชีวิตอนาคต

^{๙๔}Glatthorn, All A, and norman A. Spender, *Middle School/Junior High Principal's Handbook : A Practical Guide for Developing Better School*, New York,Dod, ๑๙๘๖, pp. ๑๐๒-๑๐๗.

๒.๖ ความหมายด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้

ก. ความหมายและประเภทของสื่อการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งที่สำคัญที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน คือสื่อการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนได้ง่ายยิ่งขึ้น และมีนัยการศึกษาได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

วาสนา ขาวหา กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางหรือหรือพาหะนำ ความรู้ไปสู่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี สามารถจำแนกเป็น ๓ ประเภท^{๔๕}

๑. ประเภทวัสดุ บางครั้งก็เรียนว่า สื่อเล็ก เป็นสื่อการเรียนประเภทสิ้นเปลืองเสียหายได้ง่าย และเป็นสื่อที่บรรจุเนื้อหาสาระ เรื่องราวหรือความรู้ไว้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น สไลด์ บรรจุเรื่องราวไว้ในลักษณะของภาพนิ่ง หนังสือบรรจุเรื่องราวไว้ในลักษณะตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ แผ่นเสียงหรือเทปบันทึกเสียงบรรจุเรื่องราวในลักษณะเสียง และฟิล์มภาพยนตร์บรรจุไว้ในรูปของภาพเคลื่อนไหวควบคู่เสียง สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุ สามารถจำแนกเป็น ๒ ชนิด ดังนี้

๑) วัสดุที่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ จึงจะสามารถเสนอเรื่องราวความรู้หรือเนื้อหาสาระไปยังผู้เรียนได้ ตัวอย่างวัสดุชนิดนี้ คือ แผ่นเสียง เทปเสียง เทปโทรทัศน์ ฟิล์มภาพยนตร์ ภาพโปร่งใส เป็นต้น

๒) วัสดุที่สามารถเสนอเรื่องราวความรู้ เนื้อหาวิชาไปสู่ผู้เรียนได้ด้วยตัวมันเองโดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์แต่อย่างใด ตัวอย่างวัสดุชนิดนี้ คือ หนังสือ แผนภูมิ รูปภาพ หุ่นจำลอง แผนที่ เป็นต้น

๒. ประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ บางครั้งเรียกว่า สื่อใหญ่ ได้แก่เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายเทปโทรทัศน์ เครื่องฉายภาพโปร่งใส และเครื่องฉายภาพทึบแสง เป็นต้น สื่อการสอนประเภทนี้เป็นเครื่องมือหรือตัวกลาง ซึ่งเป็นทางผ่านของความรู้หรือเรื่องราวเท่านั้น โดยตัวมันเองแล้วไม่ได้บรรจุเนื้อหาสาระความรู้เรื่องราวใดๆ ไว้เลย จึงไม่สามารถจะสื่อความหมายไปยังผู้เรียนได้ แต่จะต้องอาศัยประเภทวัสดุ มาใช้ควบคู่กันไป จึงจะสามารถเสนอเรื่องราวไปสู่ผู้เรียนในลักษณะต่างๆ ได้

๓. ประเภทเทคนิคและวิธีการ สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้ไม่จัดอยู่ในประเภทวัสดุเครื่องมือ แต่ต้องอาศัยสื่อประเภทวัสดุหรือเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างมาใช้ร่วมกันในลักษณะกิจกรรมหรือวิธีการ ตัวอย่างสื่อประเภทนี้ คือ การแสดงละคร การศึกษานอกสถานที่ นิทรรศการ การสาธิต เป็นต้น

กิตานันท์ มลิทอง ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิชิตู โทรทัศน์ วิดีทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ ที่นำมาใช้เทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึง ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี สื่อการเรียนการสอน

^{๔๕}วาสนา ขาวหา, สื่อการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘-๑๓.

สอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสม และถูกวิธีดังนั้น ก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่างไปใช้ผู้สอน จึงควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการเรียนการสอน ข้อดีและข้อจำกัด อันเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อได้อย่างตลอดจนการผลิต และการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตาม จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้^{๙๖}

กรมวิชาการ กล่าวว่า สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางความคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมให้แก่ผู้เรียน โดยจำแนกเป็นประเภทดังนี้^{๙๗}

๑. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ซึ่งแสดงหรือจำแนกหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่างๆ โดยใช้หนังสือที่เป็นตัวเขียน หรือตัวพิมพ์เป็นสื่อแสดงความหมาย สิ่งพิมพ์มีหลายประเภท เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จุลสาร จดหมาย จดหมายเหตุ บันทึก รายงาน วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

๒. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ได้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ สื่อการเรียนรู้ดังกล่าว เช่น แถบบันทึกภาพพร้อมเสียง (วีดิทัศน์) แถบบันทึกเสียง สไลด์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้สื่อเทคโนโลยียังหมายรวมถึงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อการเรียนการสอน การศึกษาผ่านดาวเทียม

๓. สื่ออื่นๆ นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยีแล้ว ยังมีสื่ออื่นๆ ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อ ๒ ประเภทดังกล่าวเพราะสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ท้องถิ่นที่ขาดแคลนสื่อสิ่งพิมพ์ และเทคโนโลยีโดยแบ่งเป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

๑) สื่อบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด เจตคติ และวิธีปฏิบัติตนไปสู่บุคคลอื่น อาจเป็นบุคลากรที่อยู่ในระบบโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตัวผู้เรียน นักการภารโรง หรืออาจเป็นบุคลากรนอกระบบโรงเรียน เช่น บุคลากรในท้องถิ่น ที่มีความชำนาญ และเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ เป็นต้น

๒) สื่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ ชนิดต่างๆ ปรากฏการณ์ต่างๆ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการแห่งวิทยบริการ หรือแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ

^{๙๖} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์, ๒๕๔๐), หน้า ๗๙ - ๙๙.

^{๙๗} กรมวิชาการ, เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้, หน้า ๖ - ๙.

๓) สื่อวัสดุ/เครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง กราฟ สถิติ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือวิชาช่าง เป็นต้น

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะ และประสบการณ์

ข. ความสำคัญของการเรียนการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนการสอนไว้ในมาตรา ๒๔ วรรค ๕ ว่า ให้โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้^{๔๘}

กรมวิชาการ กล่าวว่าสื่อมีความสำคัญ และมีประโยชน์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้นทำให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตัวเอง ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่แปลกใหม่ น่าสนใจและทำให้อยากรู้อยากเห็น ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่างกันให้เรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน ช่วยให้ผู้เรียนบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้เชื่อมโยงกัน ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการใช้สื่อและแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้หลายมิติ จากสื่อที่หลากหลาย และเชื่อมโยงโลกที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน^{๔๙}

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนนั้นเป็นเครื่องมือที่สำคัญและจำเป็นสำหรับครูผู้สอน มีประโยชน์ มีความสำคัญต่อการเรียนการจัดการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้และช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้

^{๔๘} ศึกษาธิการ, กระทรวง, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕, หน้า ๑๙.

^{๔๙} กรมวิชาการ, เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้อ, หน้า ๖ - ๗.

๒.๗ ความหมายการนิเทศภายใน

ก. ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศเป็นงานที่มีความสำคัญงานหนึ่งของการจัดการศึกษา เป็นหลักของการจัดกิจกรรมการบริหารโรงเรียน ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการสนับสนุนและพัฒนามาตรฐานของการศึกษา โดยเฉพาะ สำหรับความหมายของการนิเทศการศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และจุดมุ่งหมายของแต่ละบุคคล ดังนี้

ชาลี มณีศรี กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพทั้งด้านการเรียนการสอน^{๑๐๐}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า เป็นกระบวนการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา^{๑๐๑}

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่าง ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนการสอนของนักเรียน^{๑๐๒}

บันลือ พลฤกษ์วัน ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาไว้ว่าการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการ ซึ่งครูทั่วไปสอนวิชานั้น ๆ ได้ไม่ดีเพราะไม่ถนัดหรือไม่เคยได้รับการฝึกฝนจากสถาบันฝึกหัดครูมาก่อน^{๑๐๓}

สังัด อุทรานันท์ กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน^{๑๐๔}

นิพนธ์ ไทยพานิช ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จัดกิจกรรม และให้บริการกับผู้บริหารและครูในทางตรงและทางอ้อม ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของนักเรียน^{๑๐๕}

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการร่วมกันทางการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพตามจุดหมายของหลักสูตร

^{๑๐๐} ชาลี มณีศรี, การนิเทศการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ไสภณ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๙.

^{๑๐๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การนิเทศการสอน, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๓๖), หน้า ๓.

^{๑๐๒} วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, หลักการนิเทศการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : พรศิริ, ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๑๐๓} บันลือ พลฤกษ์วัน, การนิเทศภายในโรงเรียน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๑๐๔} สังัด อุทรานันท์, การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มิตรสยาม, ๒๕๓๐), หน้า ๑๒.

^{๑๐๕} นิพนธ์ ไทยพานิช, การนิเทศแบบคลินิก, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๒๙), หน้า ๑๗.

ข. ความหมายของการนิเทศภายใน

การนิเทศภายใน เป็นกระบวนการที่ดำเนินการในโรงเรียน โดยบุคลากรภายในโรงเรียน เป็นผู้มีบทบาทในการนิเทศ ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายตามแนวคิดและความเชื่อของแต่ละบุคคล ดังนี้

สนอง เครือมาก และวิสิฐ วงศ์จิตราท กล่าวว่า การนิเทศภายในหมายถึง ความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียน ในการที่จะปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการสอนของครู เพื่อให้การเรียนการสอนมีคุณภาพ^{๑๐๖}

กิตติมา ปรีดีดิลก กล่าวถึงการนิเทศภายในสรุปได้ว่าเป็นการนิเทศบุคลากรในโรงเรียนเอง ผู้นิเทศอาจได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา และหัวหน้าฝ่ายต่างๆ การนิเทศภายในจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น จะต้องทำอย่างมีขั้นตอนและกระบวนการ เมื่อนิเทศแล้วจะต้องได้ผลตามจุดมุ่งหมายของการนิเทศซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจของการนิเทศ ๔ ประการคือ พัฒนาคน พัฒนางาน ประสานสัมพันธ์ และสร้างขวัญและกำลังใจ^{๑๐๗}

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนอาจรวมถึงกระบวนการที่นำไปสู่การปรับปรุงการสอน โดยการทำงานร่วมกับครูอาจารย์และนักเรียนเป็นกระบวนการกระตุ้นและช่วยเหลือครูให้รู้จักช่วยตนเองเพื่อพัฒนาการสอน^{๑๐๘}

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนหมายถึง การทำงานของผู้บริหารโรงเรียนที่ทำงานร่วมกับครู ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้^{๑๐๙}

หวน พันธุพันธ์ กล่าวถึง การนิเทศภายในว่าเป็นความพยายามทุกชนิดของผู้บริหารโรงเรียนในอันที่จะปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพในด้านการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดีขึ้น ทำให้เกิดการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ และก่อให้เกิดผลในขั้นสุดท้าย คือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๑๐}

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียน คือ กระบวนการในการปฏิบัติงานทางการศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรภายในโรงเรียนร่วมมือกันเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อันจะนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ที่ดีในการเรียนของนักเรียนและเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในตัวผู้เรียนทุกด้าน รวมถึงเป็นการพัฒนาความก้าวหน้าของครูอีกทางหนึ่งด้วย

ค. ความจำเป็นของการนิเทศภายใน

การเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในด้านต่าง ๆ ของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งนวัตกรรมต่าง ๆ ทำให้โรงเรียนจำเป็นต้องมีการพัฒนา

^{๑๐๖}สนอง เครือมากและวิสิฐ วงศ์จิตราท, คู่มือสอบ ผอ.ปจ., ผช.ผอ.ปจ., ทน.ปอ./ก., ผช.ทน.ปอ./ก. อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่, (นครสวรรค์ : วิสุทธิ์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๗๖.

^{๑๐๗}กิตติมา ปรีดีดิลก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๓๐๖.

^{๑๐๘}ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, การบริหารและการนิเทศภายในโรงเรียน, (สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖), หน้า ๓.

^{๑๐๙}วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, หลักการนิเทศการศึกษา, หน้า ๗๒.

^{๑๑๐}หวน พันธุพันธ์, การบริหารโรงเรียน, หน้า ๑๕๔.

กระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป และหนึ่งในการพัฒนา จำเป็นต้องมีการนิเทศภายในเกิดขึ้นด้วย ในส่วนของความจำเป็นในการนิเทศภายใน ได้มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงดังนี้

ขาริ มณิศรี ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียน

๑. ปัญหาหลักมี ๒ ประเด็น คือ การนิเทศไม่ทั่วถึง และการนิเทศไม่มีคุณภาพ ประการแรก อาศัยการนิเทศจากภายนอกเมื่อขยายโรงเรียนเพิ่ม ครูเพิ่ม การนิเทศภายนอกทำไม่ทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศภายใน

๒. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ครูดีมีผู้สอนดี มีความรู้ ประพฤติดีเท่านั้น หากแต่ยังต้องบริหารเวลาเพื่อสังคม ชุมชน พัฒนาบุคลากรโรงเรียน ไม่หวังพึ่ง ไม่รอคอย พัฒนานิเทศกันเอง

๓. การช่วยเหลือกันและกัน โดยประสานการนิเทศภายในและภายนอก นิเทศให้โรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัยร่วม

๔. ปรับปรุงงานวิชาการ ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีสภาพข้อจำกัดไม่เหมือนกัน การที่คนภายในรู้เรื่องดีที่สุดในด้านวิชาการ จะทำให้การพัฒนาการนิเทศภายในเป็นไปได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

๕. การยอมรับ บุคคลที่จะเป็นผู้นำหรือหัวหน้าคนจะต้องให้ผู้อื่นยอมรับ แม้ในการแต่งตั้งหัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้าหมวด ควรคำนึงค่าคุณลักษณะด้านวิชาการ นำด้านวิชาการ ด้านคุณธรรมความประพฤติเป็นแบบอย่าง เป็นครูของครู การยอมรับนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการนิเทศภายใน

๖. ปัญหาตัวเร่งที่สำคัญ เช่น ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ สภาพการสอนที่เปลี่ยนไปสื่อ อุปกรณ์การสอน การประเมินและผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวไว้ดังนี้^{๑๑๒}

๑. ศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถนิเทศได้อย่างทั่วถึงและเจาะลึกถึงการเรียนการสอนในห้องเรียน มีการขยายตัวในด้านจำนวนโรงเรียนและขนาดของโรงเรียน

๒. การศึกษาด้านอาชีวศึกษา มีความหลากหลายในวิชาชีพ ความชำนาญ ความรู้เฉพาะสาขาทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ การจัดศึกษานิเทศก์ให้ครบตามสาขาและเพียงพอจึงเป็นสิ่งที่ทำได้จำกัด

๓. การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการใช้ทรัพยากรในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งบุคลากรมีจำนวนมากและมีความชำนาญในสาขา เป็นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาด้วย

๔. การนิเทศภายในโรงเรียนก็จะได้สร้างความใกล้ชิดความคุ้นเคยกันและการทำงานร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันเกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในการทำงาน

๕. การประสานในโรงเรียนจะสะดวก เพราะความคุ้นเคยกัน มีประชาสัมพันธ์งานได้ทั่วถึงส่วน

^{๑๑๑} ขาริ มณิศรี, การนิเทศการศึกษา, หน้า ๒๐๑ – ๒๐๒.

^{๑๑๒} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การนิเทศการสอน, หน้า ๒๖๒ – ๒๖๓.

หวน พันธุพันธ์ ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียนของตนเอง ไว้ที่น่าสนใจดังนี้^{๑๑๓}

๑. การนิเทศเป็นการส่งเสริมคุณภาพด้านการเรียนการสอนภายในโรงเรียน เพราะถ้าไม่มีการนิเทศแล้ว ครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนอาจจะเอาแบบอย่างที่ไม่ถูกต้องจากครูคนอื่น

๒. ครูควรได้รับการนิเทศเพื่อพัฒนาความเจริญทางด้านการเรียนการสอนและทางวิชาการ ถ้าครูไม่ได้รับการนิเทศอาจแสดงออกในทางที่ผิด เช่นมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ มีการขัดแย้งหรือมีทัศนคติแบบเสรีนิยมในการทำงาน นี่จะทำอะไรหรือสอนอย่างไรได้ตามใจตนเอง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องจำแนกความต้องการของครูแต่ละคนและวางแผนเพื่อดำเนินการพัฒนาให้ไปสู่เป้าประสงค์ในสิ่งที่ถูกที่ควร

๓. โรงเรียนต้องมีการนิเทศ เพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากการนิเทศจะสามารถช่วยในการจำแนกคุณภาพของครู และความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน นอกจากนี้หลักฐานและข้อมูลต่าง ๆ ยังสามารถช่วยในการตัดสินใจบางอย่างของโรงเรียนได้

๔. การนิเทศสามารถกระตุ้นแนะนำทางความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครูในโรงเรียน โดยเฉพาะในกรณีที่น่าเอาเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ตลอดจนการวิจัยมาใช้จะเป็นการช่วยในการเก็บข้อมูลในการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ

๕. โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องอบรมครู โดยกระทำต่อเนื่องกันไป เพราะไม่มีหลักประกันได้ว่า ครูที่ผ่านสถาบันฝึกหัดครูมาแล้ว จะเป็นครูที่มีคุณภาพดีอยู่ตลอดไป โดยไม่ต้องมีการนิเทศ เพราะความก้าวหน้าทางวิทยาการเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ

๖. เพื่อเป็นการช่วยให้ครูได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา

๗. เพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของคณะครูและก่อให้เกิดความรู้สึกลดท้อในการทำงาน เพื่อที่จะได้ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงาน ให้บรรลุจุดหมายปลายทางอันเดียวกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรักและภูมิใจในอาชีพครูที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่

สังต์ อุทรานันท์ ได้ระบุเหตุผลความจำเป็นที่ต้องการนิเทศภายในโรงเรียน เนื่องจากศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน บุคลากรในโรงเรียนมีความสามารถเพียงพอ และบางคนมีความชำนาญโดยเฉพาะสาขาอีกด้วย จึงสมควรจะได้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และเป็นการสอดคล้องกับปรัชญาหลักการและวิธีการของการนิเทศการศึกษาสมัยใหม่ซึ่งจะเกิดขึ้น โดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๑๑๔}

จากแนวความคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็นต่อครู ทั้งนี้เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนการสอน โดยการนำเอาความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกมาสู่โรงเรียน แต่การนิเทศการศึกษาจากภายนอกโรงเรียนไม่สามารถสนองตอบความต้องการของโรงเรียนได้ เพราะจำนวนศึกษานิเทศก์มีน้อย ไม่ครบทุกสาขาวิชาชีพ ขาดงบประมาณเครื่องมือและอุปกรณ์ ที่จะทำการนิเทศภายในโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง และที่สำคัญบุคลากรในโรงเรียนย่อมรู้ปัญหา สามารถแก้ปัญหาและสามารถที่จะทำการนิเทศกันเองได้

^{๑๑๓} หวน พันธุพันธ์, การบริหารโรงเรียน, หน้า ๑๕๔-๑๕๕.

^{๑๑๔} สังต์ อุทรานันท์, การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ, หน้า ๑๑๗.

ง. กระบวนการนิเทศภายใน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียน สามารถสรุปได้ว่า การนิเทศจะประกอบด้วยบุคคล ๒ กลุ่ม คือ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อร่วมกันทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน โดยมีขั้นตอนในการนิเทศ ดังนี้^{๑๑๕}

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ในการนิเทศเป็นขั้นตอนที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญ ก่อนที่ผู้นิเทศจะดำเนินการนิเทศ ผู้นิเทศต้องทราบสภาพปัญหาและความต้องการของผู้รับการนิเทศ

สภาพปัจจุบัน เป็นสภาพที่เป็นจริงและกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนความต้องการ หมายถึง เป็นจุดสุดท้ายที่ต้องการจะไปถึง เป็นสภาพที่คาดหวังว่าจะเกิด อย่างไรก็ตามการกำหนดสภาพที่ต้องการและคาดหวังว่าจะเกิดนั้น มิใช่จะกำหนดลอย ๆ ตามใจใครก็ได้ แต่ต้องกำหนดโดยคำนึงถึงองค์ประกอบมากมายที่ควรจะนำมาศึกษาและพิจารณาประกอบ คือ

๑. นโยบายของโรงเรียนในด้านการนิเทศ
๒. ปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโรงเรียน
๓. ข้อมูลที่ได้จากสภาพปัจจุบัน หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ทั้งทรัพยากรบุคคลและวัตถุ
๔. ผลการสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัญหาและความต้องการการนิเทศ

ขั้นตอนที่ ๒ การวางแผนและการจัดทำโครงการนิเทศ การวางแผนตามลักษณะงานนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง วิธีการที่อาศัยหลักการ เหตุผล และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาความต้องการของโรงเรียนว่า มีความต้องการนิเทศในด้านใดบ้างแล้วนำมาจัดทำแผน และโครงการต่อไป ในการวางแผนยังกำหนดวิธีการว่าจะทำอย่างไร โดยกำหนดเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน

การจัดทำแผนงานและโครงการ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำรายละเอียดของแผน ซึ่งเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ให้เฉพาะมากขึ้น และกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

๑. แจกแจงกิจกรรมการนิเทศที่จะทำในโครงการนั้น
๒. กำหนดแผนงานการนิเทศ รวมถึงการกำหนดหน่วยปฏิบัติค่าใช้จ่าย เวลา และสถานที่ เป็นต้น

๓. จัดทำงบประมาณโครงการ การขออนุมัติ และการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ ๓ การดำเนินงานการนิเทศ เป็นการนำแผนงานหรือโครงการไปปฏิบัติเพื่อให้ได้ตามความต้องการหรือเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งจะมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

๑. การให้ความรู้ในงานที่ปฏิบัติ เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่า จะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะอย่างไร จึงจะทำให้ได้ผลงานออกมามีคุณภาพ

^{๑๑๕} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การนิเทศการสอน, หน้า ๒๓๒-๒๓๕.

๒. การปฏิบัติงาน ประกอบด้วย การปฏิบัติงานที่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่าย คือผู้รับการนิเทศ ผู้ให้การนิเทศ และผู้บริหาร

๓. การสร้างขวัญและกำลังใจ ผู้รับการนิเทศควรได้รับการเสริมกำลังใจ โดยเฉพาะจากฝ่ายบริหารเพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและทำงานด้วยความพึงพอใจ การสร้างขวัญและกำลังใจ ควรปฏิบัติไปพร้อม ๆ กับการทำงาน จึงจะได้ผล

ขั้นตอนที่ ๔ การประเมินผลการนิเทศ การประเมินผลเป็นขั้นสุดท้ายในการดำเนินการ ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประเมินผล ได้แก่ ผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับมอบหน้าที่ให้ทำการประเมินผล หลักการที่ใช้ในการประเมินผล มีดังนี้

๑. การประเมินผลต้องอาศัยข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

๒. การประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งของการนิเทศที่จำเป็นต้องทำ เมื่อได้จัดทำโครงการนิเทศแล้ว

๓. การประเมินผลต้องอาศัยข้อมูลจากหลายฝ่าย ทั้งจากผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ

๔. การประเมินผลสามารถทำได้ ๒ ระยะคือ การประเมินผลระหว่างโครงการ และการประเมินผลสรุป

๕. การประเมินผลเป็นระบบ มี ๓ ส่วน คือ การประเมินผลที่ป้อนเข้าการประเมินผลที่กระบวนการ การประเมินผลผลิต

จากขั้นตอนการนิเทศที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ในการจัดทำโครงการนิเทศนั้น ควรจะได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการนิเทศ จัดทำแผนการนิเทศ แล้วจึงนำแผนไปสู่การปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ควรมีการประเมินผลโครงการนิเทศเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน

จ. ขอบข่ายการนิเทศงานวิชาการภายใน

สังัด อุทรานันท์ ได้กำหนดขอบเขตงานวิชาการภายในโรงเรียน โดยแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ^{๑๑๖}

๑. งานหลัก หมายถึง งานที่เป็นเป้าหมายสำคัญของงานวิชาการในโรงเรียน ได้แก่

๑) งานที่เกี่ยวกับหลักสูตร คือ การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น การสร้างหลักสูตร เพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่น การจัดแผนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมในหลักสูตร การผลิตสื่อและอุปกรณ์การสอน

๒) งานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน คือ การพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอน เทคนิคการจัดกิจกรรมการสอน รวมทั้งการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน

๓) งานที่เกี่ยวกับการวัด และการประเมินผลการเรียนการสอน คือ การสร้างเครื่องมือ วิธีการประเมินผล งานทะเบียนวัดผล และผลรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน

๒. งานสนับสนุนวิชาการ หมายถึง งานที่จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนงานวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้แก่

๑) งานพัฒนาบุคลากร คือ การปฐมนิเทศครูใหม่ การพัฒนาและการอบรมครู

^{๑๑๖}สังัด อุทรานันท์, การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ, หน้า ๑๑.

๒) งานเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ คือ การใช้ห้องเรียน อาคารเรียน และห้องปฏิบัติการ งานห้องสมุด ห้องโสตทัศนูปกรณ์ และห้องแนะแนว

๓) งานธุรการและการเงิน

๔) งานกิจการนักเรียน คือ งานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนักเรียนและโภชนาการ

๕) งานด้านความสัมพันธ์ชุมชน คือ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน งานที่เกี่ยวข้องกับสมาคมและผู้ปกครอง

รุจิร ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม ได้กล่าวว่า งานวิชาการภายในโรงเรียนถือว่าเป็นงานหลักที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบ แต่เดิม ไม่มีเรื่องของการประกันคุณภาพการศึกษา แต่ในปัจจุบันเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ๒๕๔๒ หมวด ๖ ว่าด้วยเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษา จึงสามารถแบ่งงานวิชาการได้ ดังนี้^{๑๑๗}

๑. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

๒. การจัดการเรียนการสอน

๓. การวัดและประเมินผลการศึกษา

๔. การนิเทศการเรียนการสอน

๕. การประกันคุณภาพการศึกษา

กล่าว โดยสรุป การนิเทศภายในโรงเรียนประกอบด้วยงานหลักและงานสนับสนุน ซึ่งงานหลักได้แก่ งานพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดทำโครงการสอน การจัดทำตารางสอน การพัฒนาเทคนิควิธีสอน การใช้สื่อและอุปกรณ์ งานวัดและประเมินผล รวมถึง งานประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนงานสนับสนุนวิชาการ ได้แก่ งานที่จะช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนวิชาการให้มีคุณภาพ งานที่เกี่ยวข้องกับอาคารสถานที่ งานธุรการ การเงิน งานกิจการนักเรียนและงานสัมพันธ์ชุมชน

จ. การดำเนินการนิเทศภายใน

การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นการส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตามขั้นตอนกระบวนการนิเทศภายใน ซึ่งเป็นการดำเนินการโดยผู้บริหารและครู ตลอดจนบุคลากรภายในโรงเรียน ร่วมมือกันปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งคุณภาพของโรงเรียนและของผู้เรียนให้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ สอดคล้องกับ ชารี มณีศรี ที่กล่าวถึงงานนิเทศการศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนอาจทำได้ คือ การช่วยเหลือครูด้านวิชาการและด้านบริหารการช่วยเหลือครูในด้านปัญหาส่วนตัว การสร้างขวัญของคณะครูในโรงเรียน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ตามคำกล่าวที่ว่า โรงเรียนก็มีการสอน และการเรียนการสอนก็ต้องมี การนิเทศ เพราะการนิเทศเป็นการช่วยเหลือแนะนำเป็นการสร้าง การเสริม การเติม และการต่อ ซึ่งเป็นการกิจของผู้นิเทศที่กระทำต่อครูในด้านต่างๆ เช่น หลักสูตร การเรียนการสอน สื่อการสอนการฝึกอบรมประจำการ งานวัดผลและประเมินผล เป็นต้น^{๑๑๘}

^{๑๑๗} รุจิร ภู่อาระ และ จันทราณี สงวนนาม, การบริหารหลักสูตรในโรงเรียน, หน้า ๕๘-๕๙.

^{๑๑๘} ชารี มณีศรี, การนิเทศการศึกษา, หน้า ๕๔

จากการศึกษากรอบการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าเป็น การดำเนินการช่วยเหลือครูในด้านวิชาการ โดยมีจุดเน้นในการปรับปรุงการเรียนการสอนและเมื่อ ประมวลขอบเขตของงานในด้านวิชาการที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องนิเทศภายในโรงเรียนสามารถ จำแนกออกเป็น ๕ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้าน การวัดและประเมินผลการศึกษา ด้านการนิเทศการเรียนการสอน และด้านการประกันคุณภาพ การศึกษา

๒.๘ ความหมายด้านการวัดและประเมินผล

ก. ความหมายของการวัดผลและประเมินผล

นักรการศึกษาได้กล่าวถึงการวัดผลและประเมินผลไว้ดังนี้

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ ได้ให้ความหมายของการวัดเป็นกระบวนการเชิงปริมาณ ในการกำหนดค่าเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัย กฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในส่วนของการประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของสิ่ง หนึ่งสิ่งใดอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อสรุปว่าสิ่งนั้น ดี - เลว ปานใด^{๑๑๙}

กาญจนา เกียรติประวัติ ได้ให้ความหมายของการวัดผล คือ การกำหนดหน่วยให้แก่ ปริมาณที่มีอยู่ โดยใช้เครื่องมือวัดทางการศึกษาที่ใช้กันอยู่อาจเป็นการสังเกตของครู ตาราง ตรวจสอบพฤติกรรมหรือข้อสอบ และได้ให้ความหมายของการประเมินผล คือ การนำผลที่วัดได้มา หาคุณค่า การประเมินผลควรจะต้องรวมถึงการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ วิธีการที่ได้ใช้ไปเพื่อบรรลุ จุดมุ่งหมาย ตลอดจนพิจารณาถึงปริมาณของคุณสมบัติที่วัดได้^{๑๒๐}

กิตติมา ปรีดีติลล กล่าวว่า การวัดผล เป็นการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับ มาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรม คือ จะแสดงผลของการวัดออกมาเป็นตัวเลข เพื่อแสดงว่านักเรียนมีความรู้มากน้อยเพียงใดจากที่ได้เรียนไปแล้ว และอาจจะบอกได้หลังจากการ สอบว่า นักเรียนได้คะแนน (จากการวัด) เท่าไร โดยนำผลที่นักเรียนทำได้กับคำตอบที่ครูเตรียมไว้ว่า เป็นคำตอบที่ถูกไปเปรียบเทียบ ส่วนการประเมินผล เป็นการกำหนดค่าหรือราคาจากคะแนนที่เรา ได้จากการวัดผลนั้น เช่น เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี คือ เมื่อเราได้คะแนนจากการวัดมาแล้ว เรา ยังบอกไม่ได้ทีเดียวว่าเด็กคนนั้นเก่งหรือไม่เก่ง เราจะต้องใช้วิจารณญาณพิจารณาต่อไปอีกด้วย โดยการเปรียบเทียบกับคนอื่นในห้องเดียวกัน^{๑๒๑}

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ ให้ความหมายของการวัดเป็นกระบวนการกำหนดตัวเลข หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัยกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และ

^{๑๑๙} บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พี แอน บี พลัสซิง, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔.

^{๑๒๐} กาญจนา เกียรติประวัติ, (ม.ป.ป.) วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน, (ม.ป.ท., ๒๕๔๕), หน้า ๒๔๖.

^{๑๒๑} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๗๒.

ให้ความหมายว่าการประเมินผล เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณค่าของวัตถุประสงค์ของโครงการการศึกษาพฤติกรรมการทำงานของคนงานหรือความรู้ ความสามารถของนักเรียน^{๑๒๒}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่า การวัด เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับ วัตถุ สิ่งของ หรือบุคคลตามความมุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏในสิ่งที่วัด นั้น ๆ ส่วนการประเมินผล เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับ คุณค่า ความจริง และการกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับวิธีวัดเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่โดยทั่วไปจะเป็นการรวมการวัดหลายๆ ทาง โดยอาศัยข้อมูล หรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบพิจารณา^{๑๒๓}

สรุปได้ว่า การวัดเป็นกระบวนการเชิงปริมาณในการกำหนดค่าเป็นตัวเลข หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัย กฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในส่วนของการประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของ สิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อสรุปว่าสิ่งนั้น ดี - เลว ปานใด โดยอาศัยข้อมูล หรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา

ข. ความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียน

การวัดผลและการประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ กำหนดไว้ในมาตรา ๒๖ ว่าให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ซึ่งมีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้กล่าวไว้ ดังนี้^{๑๒๔}

กิตติมา ปรีดีติลล ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในการปรับปรุงการสอนของครู ปรับปรุงการเรียนของนักเรียน ปรับปรุงระบบการบริหารในโรงเรียน ทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตรโครงสร้างการสอนและบันทึกการสอนที่นำมาสู่ภาคปฏิบัติประสบปัญหาอย่างไร ตรงใดที่ควรจะนำมาแก้ไขหรือพัฒนาต่อไป และเพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป เช่น เพื่อแสดงผลการเรียนจบและเป็นหลักฐานให้ ผู้ปกครองได้ทราบ^{๑๒๕}

พนัส หันนาคินทร์ กล่าวถึงความจำเป็นในการบริหารการจัดการประเมินผลการเรียนไว้ ดังนี้^{๑๒๖}

^{๑๒๒} บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน, หน้า ๑๕.

^{๑๒๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๙๙.

^{๑๒๔} ศึกษาธิการ, กระทรวง, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕, หน้า ๒๐-๒๑.

^{๑๒๕} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๗๒-๗๓.

^{๑๒๖} พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, หน้า ๑๙๙.

๑. เพื่อทราบผลการเรียนของนักเรียน ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงแก้ไขการเรียนของตนเองได้ก่อนที่จะก้าวไปศึกษาบทเรียนใหม่

๒. เพื่อประโยชน์ในการเลื่อนชั้นของนักเรียน และการแบ่งนักเรียนตามความสามารถ

๓. เพื่อเป็นหลักฐานในการรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ทำให้ผู้ปกครองรู้ความก้าวหน้าของนักเรียนในการปกครองของตน และช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับบ้าน

๔. เพื่อประโยชน์ในการให้ประกาศนียบัตร เมื่อจบชั้นการศึกษาและแจ้งผลการเรียนให้สถานบันอื่น เช่น มหาวิทยาลัยที่นักเรียนจะไปเรียนต่อขอทราบมาเพื่อสถิติในทางการศึกษา

๕. ช่วยให้ผู้ฝ่ายแนะแนวทราบข้อมูลของผู้เรียน จะได้ช่วยวิเคราะห์ความเด่นความด้อยของผู้เรียน เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล และเป็นแนวทางในการแนะแนวการเรียนอาชีพให้แก่ผู้เรียน

๖. ช่วยให้ผู้ฝ่ายบริหารได้ทราบข้อมูล เพื่อปรับปรุงมาตรฐานทางวิชาการของโรงเรียนซึ่งจะนำไปสู่แนวทางปรับปรุง ส่งเสริมสภาพการเรียนการสอนให้แก่ครู และใช้เป็นข้อมูลการปฐมนิเทศครูใหม่

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลมีประโยชน์เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู ทำให้ครูอาจารย์ทราบว่าผลการสอนของตนเป็นอย่างไร และจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียนนักศึกษา นักเรียนนักศึกษาจะได้ทราบว่าตนมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะเป็นแนวทางในการปรับปรุง ตนเอง เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานในสถานศึกษาทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน บันทึกการสอน ที่นำมาสู่การปฏิบัติว่าประสบปัญหาอย่างไร จะได้แก้ไขปรับปรุงอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาต่อไป เช่น ผลการเรียนการศึกษาสำเร็จตามหลักสูตรเป็นแนวทางในการทำงาน และศึกษาต่อไป เพื่อเป็นหลักฐานด้านการศึกษาของสถานศึกษาในด้านการรับนักศึกษา ผลการเรียนและการสำเร็จตามหลักสูตร และเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาในด้านผลเรียนและการสำเร็จของนักเรียนนักศึกษา^{๑๒๗}

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวัดผลและประเมินผลได้ว่า เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ^{๑๒๘}

สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลนั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนการสอน ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุงการบริหารงาน ครูผู้สอนนำผลที่ได้ไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนทราบถึงผลการเรียนของตนเองว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทเรียนอย่างไรและเป็นข้อมูลทางการศึกษา เช่น แสดงผลการเรียน การเทียบโอน เป็นต้น และเป็นการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

^{๑๒๗} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๖๖-๑๖๗.

^{๑๒๘} กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, หน้า ๒๔.

ค. งานวัดผลและประเมินผล

ในการจัดการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ จุดมุ่งหมายของการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่วัดเพื่อจะได้ทราบผลว่า การเรียนการสอนนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การวัดผลและการประเมินผลจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ หมวด ๔ มาตรา ๒๖ ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา และให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลาย ในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่ง มาใช้ประกอบการพิจารณา ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในหลักการ วัดผล ประเมินผล รวมทั้งให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างจริงจัง และสามารถบริหารงานด้านการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๒๙}

ค. แนวทางในการวัดผลและประเมินผล

ในการดำเนินการวัดผลและประเมินผล โรงเรียนต้องทราบแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดความถูกต้องในการวัดผลและประเมินผล ดังนี้

กิตติมา ปรีดีดิลก กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้^{๑๓๐}

๑. การประเมินผลก่อนเรียน เพื่อช่วยให้ครูได้ทราบความสามารถของแต่ละคน เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินว่า จะมีความสามารถเพียงพอในการศึกษาต่อหรือไม่ หากไม่ดีพอพออาจทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้

๒. การประเมินผลระหว่างเรียน เมื่อมีการสอนในระยะหนึ่งๆ ครูจะมีการประเมินผลนักเรียนตามจุดประสงค์ของรายวิชาเหล่านั้น เพื่อจะได้ทราบว่า มีความพอหรือควรจะก้าวไปข้างหน้าได้หรือยัง

๓. การประเมินผลหลังเรียน เป็นการประเมินผลรวม ครอบคลุมจุดประสงค์ต่างๆ หลายจุดประสงค์ เป็นการประเมินเพื่อตัดสินความสามารถ เพื่อดูว่าตั้งแต่ต้นจนบัดนี้นักเรียนมีความสามารถตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต่างๆ มากน้อยเพียงใด

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงแนวทางในการวัดผลและประเมินผลไว้ว่า สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวทางปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอก

^{๑๒๙} ศึกษาธิการ, กระทรวง, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕, หน้า ๒๐-๒๑.

^{๑๓๐} กิตติมา ปรีดีดิลก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๗๒-๗๓.

เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา โดยจำแนกการประเมินผลออกเป็น ๓ ระดับคือ^{๑๓๑)}

๑. การประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยม อันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน ผู้ใช้ผลประเมินในระดับชั้นเรียนที่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายวิธีการ และการค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่างๆ ที่ทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียนสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของการคณะกรรมการสถานศึกษา

๒. การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีเรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

๓. การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

สรุปได้ว่าในการวัดผลและประเมินผลซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ที่แสดงถึงความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียน ดังนั้น สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน และสถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับ ชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอก

^{๑๓๑)} กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, หน้า ๒๔-๒๕.

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ละไม ชูเทียน ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดสิงห์บุรี พบว่าความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดสิงห์บุรี ใน ๕ ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา และด้านการประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านการนิเทศภายในมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่น^{๑๓๒}

จินตนา จรรย์านนท์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าโดยภาพรวมมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า มีความพึงพอใจมากที่สุด เรื่องนักเรียนคิดว่าการเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับพระสงฆ์ควรจัดทำอย่างทั่วถึงทุกโรงเรียน, นักเรียนคิดว่าการเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับพระสงฆ์ทำให้ได้รู้อย่างถูกต้อง และความพึงพอใจ ในระดับมากในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับพระสงฆ์เป็นโอกาสดีของนักเรียน การเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับพระสงฆ์ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนามากขึ้น นักเรียนสนใจเรียนวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้น เมื่อเรียนกับพระสงฆ์^{๑๓๓}

ศรีแพร ออมสิน ได้ศึกษาความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านหลุมหลัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต ๔ ผลการศึกษาพบว่า

๑. ความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. นักเรียนหญิงมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการสูงกว่านักเรียนชาย ๓ ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรม ส่วนนักเรียนชายมีความพึงพอใจสูงกว่านักเรียนหญิง ๑ ด้าน คือ ด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี สื่อ และห้องสมุด

๓. นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำกว่า ๒.๐๐ มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการสูงกว่านักเรียนที่มีระดับผลการเรียน ๒.๐๐ ขึ้นไป ๒ ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี สื่อ และห้องสมุด ส่วนนักเรียนที่มีระดับผลการเรียน ๒.๐๐

^{๑๓๒} ละไม ชูเทียน, “ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดสิงห์บุรี”, *ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๕.

^{๑๓๓} จินตนา จรรย์านนท์, “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬารัชมงคลราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๗.

ขึ้นไป มีความพึงพอใจสูงกว่านักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำกว่า ๒.๐๐ ๒ ด้าน คือ ด้านหลักสูตร และด้านการจัดกิจกรรม^{๑๓๔}

เบญจมาศ แยมแสง ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพรเขต๑ เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการและเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพรเขต๑โดยศึกษาใน๗ด้านคือด้านหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอนด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการสอนด้านการวัดผลและประเมินผลด้านการนิเทศภายในโรงเรียนด้านการแนะแนวทางการศึกษาและด้านการประสานความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้กับชุมชนและองค์กรแห่งการเรียนรู้อื่นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพรเขต๑ ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการบริหารงานวิชาการในภาพรวมมีปัญหาในระดับปานกลางเมื่อจำแนกปัญหาเป็นรายด้านพบว่าด้านหลักสูตรมีปัญหาปานกลางด้านการจัดการเรียนการสอนมีปัญหาในระดับน้อยด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการสอนมีปัญหาในระดับปานกลางด้านแนะแนวทางการศึกษามีปัญหาในระดับปานกลางด้านการประสานความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้กับชุมชนและองค์กรแห่งการเรียนรู้อื่นมีปัญหาในระดับปานกลางและด้านการวัดผลประเมินผลมีปัญหาในระดับน้อยผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่าโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาในการบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกันผู้บริหารโรงเรียนและครูมีปัญหาการบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกัน^{๑๓๕}

เสาวภาคย์ ธนะนาวานุกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรีเขต๑ ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรีเขต๑ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรีเขต๑จำแนกตามขนาดของโรงเรียนในภาพรวมพบว่าขนาดของโรงเรียนที่แตกต่างกันมีสภาพการบริหารงานวิชาการแตกต่าง เมื่อพิจารณาความแตกต่างตามขนาดของโรงเรียน ๔ ขนาดพบว่า ๑. โรงเรียนขนาดกลางมีสภาพการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ๒. โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่มีสภาพการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอยู่

^{๑๓๔} ศรีแพร ออมสิน, “ความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านหลุมหลัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต ๔”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, ๒๕๕๒), หน้า ๒๘.

^{๑๓๕} เบญจมาศ แยมแสง, “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพรเขต๑”, **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๔.

ในระดับต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ๓. โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลางมีสภาพการบริหารงานวิชาการด้านการนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่^{๑๓๖}

วลิตดา คำจุมพล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนสาครวิทยาสังคมจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนสาครวิทยาสังคมจังหวัดชัยภูมิอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านพบว่าผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการด้านการวัดและประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดแต่ด้านการนิเทศการศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อพิจารณาตามสถานภาพของผู้ปกครองแต่ละช่วงชั้นพบว่าผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดทั้ง ๓ ช่วงชั้น ๒. การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนแต่ละช่วงชั้นพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนแต่ละช่วงชั้นมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการโดยรวมแตกต่างกัน^{๑๓๗}

สุพัตร ใจฟู ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการในโรงเรียนร่วมพัฒนา การใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าการใช้สื่อการเรียนการสอน ครูมีเหตุผลที่จำเป็นที่สุดในการใช้สื่อการเรียนการสอนสำหรับการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นทักษะกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการต่าง ๆ สื่อที่ใช้ คือ หนังสือแบบเรียน รองลงมาเป็นสื่อประเภทโสตทัศนศึกษา สื่อที่ใช้จะมีลักษณะเช่นเดียวกับสื่อการสอนทั่วไปการที่จะเลือกเอาสื่อใดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จะใช้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นตัวกำหนด และจะใช้สื่อให้สอดคล้องเหมาะสม กับสภาพของผู้เรียน ลักษณะการใช้สื่อส่วนใหญ่จะใช้เพื่อกระตุ้น ยั่วเย้า ได้รับความสนใจผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ครูผู้สอนมีเป้าหมายหลักในการวัดผลและประเมินผลการเรียน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน โดยวัดทั้งเน้นกระบวนการ และวัดพฤติกรรมพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย และเน้นการวัดในส่วนความรู้ความคิดมากกว่าด้านอื่นซึ่งพิจารณาเลือกวิธีและเครื่องมือจากจุดมุ่งหมายของการวัด ส่วนใหญ่จะวัดความรู้ความเข้าใจโดยใช้แบบทดสอบชนิดต่าง ๆ^{๑๓๘}

ปัญญา ภูักกิต ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การบริหารวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖ การปฏิบัติงานวิชาการ ด้านการนิเทศการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง แต่ขาดงบประมาณในการจัดทำเอกสารหลักสูตรเพื่อบริการครู-อาจารย์ ครู-อาจารย์ขาดความรู้

^{๑๓๖} เสาวภาคย์ ธนะนาวานุกุล, “สภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต ๑”, ภาควิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๕๐), หน้า ๙๗.

^{๑๓๗} วลิตดา คำจุมพล, “การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนสาครวิทยาสังคมจังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (สถาบันบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๘.

^{๑๓๘} สุพัตร ใจฟู, การจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยภูมิ. สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์, ๒๕๕๕ หน้า บทคัดย่อ.

ความสามารถในการนำนวัตกรรมเทคโนโลยี ด้านคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม คอมพิวเตอร์ช่วยในการเรียนรู้ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพื่อให้คำปรึกษาหรือนิเทศการสอน และไม่มีเครื่องมือที่มีคุณภาพในด้านการวัดผลและประเมินผล^{๑๓๙}

กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในเขตกรุงเทพมหานคร ว่ามีการบริหารด้านวิชาการ ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน วัดผลและประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษา และการฝึกอบรมครู การบริหารวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ห้องสมุด และการใช้แหล่งทรัพยากรท้องถิ่น ตามลำดับ เปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน วัดผลและประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษา และการฝึกอบรมครู การบริหารวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ห้องสมุด และการใช้แหล่งทรัพยากรท้องถิ่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการและการบริการชุมชนพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน^{๑๔๐}

สรุปแนวคิดจากผลการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการศึกษเกี่ยวกับความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการบริหารงานวิชาการ หน่วยวิทยบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มีผู้วิจัยจำนวนมากเน้นตัวแปรที่สำคัญ คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านสื่อการสอน และแหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกเฉพาะที่เกี่ยวกับตัวแปรในการวิจัยเท่านั้น จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ศึกษาทำวิทยานิพนธ์ได้ในกรอบแนวคิดในการวิจัย ตามตัวแปรต้น ตัวแปรตาม ดังนี้

๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการ หน่วยวิทยบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดสามพราน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรต้น คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นปี และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

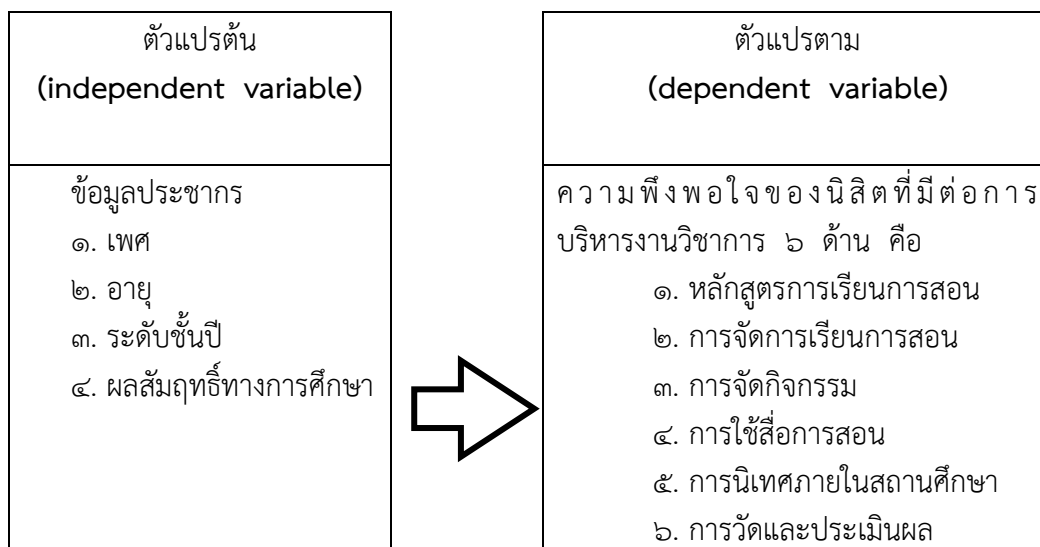
ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการจำแนกเป็น ๖ ด้าน คือ ๑. หลักสูตรการเรียนการสอน ๒. การจัดการเรียนการสอน ๓. การจัดกิจกรรม ๔. การใช้สื่อการสอน ๕. การนิเทศภายในสถานศึกษา ๖. การวัดและประเมินผล

^{๑๓๙} ปัญญา ภูักดี, การบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเขตการศึกษา ๖, วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร:๒๕๔๕), หน้า๑๐๒ .

^{๑๔๐} กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร, “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ กศ.ม., (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

กรอบแนวคิดซึ่งแสดงความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ดังกล่าวมาข้างต้น แสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒-๑ แสดงกรอบแนวความคิดในการวิจัย

๒.๑๑ ประวัติความเป็นมาวัดสามพรานและหน่วยวิทบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

วัดสามพราน (พุทโธภาวนา) ตั้งอยู่บนเนื้อที่ ๓๙ ไร่ ๓ งาน ๕๒ ตารางวา ตั้งอยู่ในเขตตำบลสามพราน อ.สามพราน จ.นครปฐม ปัจจุบัน พระครูปฐมวรวัฒน์,ดร. เป็นเจ้าอาวาส เหตุที่ทำให้มีการสร้างวัดนี้ขึ้นนั้น มาจากความคิดของ นางสาวสุดาภรณ์ ชื่นสามพราน เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือพระพุทธศาสนา อาชีพค้าขาย เป็นผู้มิจิตอันประกอบด้วยศรัทธาอย่างมั่นคงในบวรพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะมีความสนใจในการปฏิบัติธรรม และกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์ไทยซึ่งดำเนินการโดย พระอาจารย์จำลอง กิตติปัญญา วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร จึงได้ถวายความอุปถัมภ์ในการปฏิบัติธรรม และกิจกรรมต่างๆตลอดมา ต่อมา นางสาวสุดาภรณ์ ชื่นสามพราน พร้อมทั้งคณะญาติมิตรพิจารณาเห็นว่า ในท้องที่เขตอำเภอสามพราน มีประชาชนจำนวนมากสนใจในการปฏิบัติธรรมแต่ยังไม่มีสถานที่เป็นสำนักในการปฏิบัติธรรม จึงได้ถวายที่ดินจำนวน ๕ ไร่ ๓ งาน ๕๒ ตารางวา เพื่อจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรม จากนั้นคณะกรรมการมีพระอาจารย์จำลอง กิตติปัญญา,นายสุชน จุลสิทธิโยภา, นางสาวสุดาภรณ์ – นางสาวสุวิมล ชื่นสามพราน เป็นต้น ร่วมกับท่านสาธุชนทั้งหลาย ได้ร่วมกันสร้างที่พำนักสงฆ์ และสถานที่ปฏิบัติธรรม และใช้ชื่อครั้งแรกว่า “สำนักสงฆ์พุทโธภาวนาชื่นสามพราน” ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ เป็นต้นมา

การปฏิบัติธรรมของสำนักสงฆ์พุทโธภาวนาแห่งนี้ ได้กลายเป็นศูนย์รวมของเหล่าพุทธศาสนิกชนผู้ใคร่ต่อการปฏิบัติและฝึกฝนอบรมจิตเป็นจำนวนมาก โดยได้รับการอุปถัมภ์บำรุงจาก

บรรดาข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน เป็นอย่างดี มีพระสงฆ์จำนวนมากมาปักกรดถือธุดงค์เป็นประจำ อีกทั้งผู้อำนวยการสอน คือพระอาจารย์จำลอง กิตติปัญญา ได้เปิดการสอนปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนทั่วไป มีผู้สนใจในการปฏิบัติธรรมฝึกฝนอบรมจิต เป็นประจำ ทุกวันพระ-อาทิตย์ โดยเฉพาะในเทศกาลและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทางสำนักสงฆ์พุทโธภาวนาได้จัดให้มีการบวชชีพรามณ์และอบรมสมาธิภาวนาโดยตลอด

ต่อมานางสาวสุตาภรณ์ ชื่นสามพราน ผู้อุปถัมภ์ของสำนักสงฆ์ ได้มี ศรัทธาอุปสาทะถวายเงิน ๑ แสนบาท เพื่อจัดตั้งมูลนิธิในการบำรุงสำนักฯ และมีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคร่วมสมทบอีกประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาทเศษ ทางคณะกรรมการของสำนักฯ จึงขอยื่นจดทะเบียนเป็นมูลนิธิต่อทางราชการ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะสำนักฯ ยังไม่ได้รับการยกฐานะเป็นวัด ทางคณะสงฆ์ของจังหวัดนครปฐมจึงได้ร่วมกับทางราชการหาแนวทางแก้ไข จนสามารถจดทะเบียนเป็นมูลนิธิได้ และเมื่อต้นเดือนมกราคม ๒๕๒๙ ทางราชการอำเภอสามพราน ได้แนะนำให้คณะกรรมการผู้บริหารสำนักสงฆ์ พุทโธภาวนา ดำเนินการโอนที่ดินและสังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ ทั้งหมดเป็นศาสนสมบัติเพื่อจะได้ยกฐานะของสำนักฯ ให้เป็นวัดถูกต้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยต่อไป

ทางคณะกรรมการพิจารณาเห็นชอบ และได้ดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของทางคณะสงฆ์ และทางราชการโดยลำดับ จนได้รับการประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการตั้งวัดในพระพุทธศาสนา มีนามว่า “วัดสามพราน” เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๒๘ จากนั้นต่อมาพระราชคุณาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม จึงได้แต่งตั้งพระอาจารย์จำลอง กิตติปัญญา ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วัดสามพราน เป็นรูปแรก เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๒๙ และทางวัดได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้วัดได้รับราชทานวิสุงคามสีมา ตามประกาศ ณ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๑ เป็นต้นมา ทางวัดสามพรานในปัจจุบันได้ดำเนินการก่อสร้าง ศาสนวัตถุ-ถาวร วัตถุต่างๆมากมาย ไว้เป็นสมบัติของพระพุทธศาสนา สิ่งก่อสร้างต่างๆที่สร้างขึ้นเจ้าอาวาสได้มีนโยบาย-เป้าหมาย-วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นสถานที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติศาสนกิจของคณะสงฆ์ และเหล่าพุทธศาสนิกชนทั่วไป พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่ศึกษาด้านสถาปัตยกรรมปฏิมากรรม และจิตรกรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชน กลับปยานชนต่อไปในอนาคต^{๑๔๑}

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๒ พระครูปฐมวรวัฒน์,ดร. เจ้าอาวาสวัดสามพราน ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาในระดับปริญญาตรี จึงได้ร่วมกับพระมหาขวัญชัย กิตติปาโล คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ ร่วมกับภาควิชาจิตวิทยา (ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง) และสภามหาวิทยาลัย ในคราวประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๕๒ ที่ประชุมมีมติอนุมัติเปิดหน่วยวิทยบริการ คณะมนุษยศาสตร์ และเปิดหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา สำหรับคฤหัสถ์ ณ วัดสามพราน ตำบลสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อขยายโอกาสการศึกษาพระพุทธศาสนา สำหรับคฤหัสถ์
๒. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธจิตวิทยาและจิตวิทยาตะวันตก
๓. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นนักคิดนักวิจัยและนักวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับหลักจิตวิทยาตะวันตก

^{๑๔๑} สำนักงาน วัดสามพราน ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๖

๔. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นนักปฏิบัติที่สามารถใช้หลักพุทธจิตวิทยาในพระพุทธศาสนาแก้ไข
ปัญหาของสังคมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พ.ศ. ๒๕๕๒ พระมหาทองศรี เอกวิโส,ดร. (ปัจจุบัน พระครูปฐมวรวัฒน์,ดร.) อาจารย์
ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นรักษาการผู้อำนวยการ
หน่วยวิทยบริการ มีนิสิตรุ่นแรก จำนวน ๓๐ คน^{๑๔๒}

^{๑๔๒} สำนักงานหน่วยวิทยบริการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดสาม
พราน จังหวัดนครปฐม ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๖